TOPLUMSAL STATÜ VE OKUL SEÇİMLERİ: KÜLTÜREL SERMAYE YATIRIMI OLARAK ÖZEL OKULLAR[1]

SOCIAL STATUS AND SCHOOL CHOICE: PRIVATE SCHOOL AS CULTURAL CAPITAL INVESTMENT

Evşen ALTUN ASLAN*

ÖZ

Orta sınıf ailelerin çocuklarının toplumsal statülerini şekillendirmek amacıyla eğitim alanında izledikleri stratejileri anlamaya çalışan bu makale, ailelerin okul seçimlerine odaklanmaktadır. Bu bağlamda, çalışma, toplumsal statü ve okul seçimleri arasındaki ilişkiyi orta sınıfların özel okul seçimleri ekseninde göstermeyi amaçlamaktadır. Orta sınıfların çocuklarını genelden farklılaştırmak ve toplumsal statülerini artırmak amacıyla özel okul seçimlerinin bir kültürel sermaye yatırımı olduğunu ileri süren bu çalışma, İzmir'de çocukları ilköğretim kademesinde 15 farklı özel okulda eğitim alan 30 veli ile yarı-yapılandırılmış mülakat yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen saha araştırmasının verilerine dayanmaktadır. Makalede orta sınıf ailelerin çocuklarının toplumsal konumunu iyileştirmek amacıyla yaptıkları özel okul seçimlerinin, toplumsal farklılaşmaya etkisi de gösterilmeye çalışılmıştır.

---

[1] Bu makale yazarın, Dr. Öğretim Üyesi Ali Faruk Mutlusu danışmanlığında tamamlanan ve 6 Eylül 2019 tarihinde Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde savunulan "Kültürel Sermaye ve Sınıf İçi Farklılaşma: Orta Sınıfların Kültürel Sermaye Yatırımı Olarak Özel Okul Tercihleri" başlıklı yayınlanmamış doktora tezinden üretilmiştir. Makalede Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği ilkelerine uyulmuştur.

* Araş. Gör. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ealtunaslan@mehmetakif.edu.tr, ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-7703-1890.

* Makale Geliş Tarihi: 04.11.2019
Makale Kabul Tarihi: 17.02.2020

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Toplumsal Statü, Kültürel Sermaye, Özel Okul, Ayrım.

ABSTRACT

The article focuses on the school choice in order to understand the strategies that middle-class families follow in the field of education in order to shape the social status of their children. In this context, the study aims to show the relationship between social status and school choices private school choices of middle-class families. In the study, which proposes that private school preferences are a cultural capital investment in order to differentiate children from the general classes and increase their social status, interviews were conducted with 30 parents who send their children to 15 different private schools in İzmir by using semi-structured interview method. In this article, it is tried to show the effect of private school preferences on social differentiation in order to improve the social position of middle-class family's children.

Keywords: Education, Social Status, Cultural Capital, Private School, Distinction.

GİRİŞ

Bireyler yaşamları boyunca tutum ve davranışlarını şekillendirmek amacıyla bilgiye ihtiyaç duyarlar. Bu bilgiler bireye toplumsallaşma süreci içerisinde aile, okul, din, meslek gibi toplumsal kurumlar tarafından aktarılır (Ochs, 1999: 230). Bu toplumsal kurumlar arasında aile ve okul, bireye kültürel bir prestij kazandıran (Kataoka, 2017: 106) kültürel sermaye kaynakları oldukları için ön plana çıkmaktadırlar (Bourdieu, 2015: 28). Kültürel prestije sahip olmak, bireye saygınlık ve statü de kazandırdığı için çok önemlidir. Bu noktada bireyler kültürel bir prestij ile birlikte toplumsal bir statü kazanmak amacıyla kültürel sermaye kaynaklarını biriktirmek için mücadele ederler. Pierre Bourdieu, kültürel sermayenin aile ve okul aracılığıyla bireylere aktarılan tutum ve davranışları şekillendirmeye yönelik kültürel bilgiler, sahip olunan tablo, müzik enstrümanları, kitaplar gibi kültürel nesneler ile sahip olunan diplomalar ve sertifikalar aracılığıyla biriktirilebileceğini ifade etmektedir (Bourdieu, 1986: 243-248). Kültürel sermaye kaynaklarının bu çeşitliliği, birikim için verilecek mücadeleyi de farklı alanlara yönlendirmektedir. Müzik, sanat, edebiyat ve eğitim alanları, kültürel sermaye birikimi amacıyla mücadele edilen alanlar arasında yer

almaktadır. Bu alanlar arasında eğitim alanına bireyin toplumsal konumu ile birlikte toplumu da şekillendiren kaynaklara sahip olduğu için ayrı bir önem atfedilebilir (Lüküslü, 2016).

Eğitim alanında konumlanan okullar, bireye diploma sağlayan eğitim kurumları oldukları için önemli oldukları kadar kültürel nesneler ile ilgili bilgi aktardığı; müzik, sanat, spor gibi alanlarda bireylerin farklı yetenek ve becerilere sahip olmalarını sağlayacak programlara sahip oldukları için de önemlidir. Bu noktada okulların sahip oldukları çok yönlü programlar ile diploma değerleri bireye kültürel bir prestij kazandıracak kültürel sermaye kaynakları olarak kabul edilebilir. Nitekim okulların kültürel sermaye yoğunluğunu etkileyen bu özelliklerinden dolayı çocuklarının toplumsal statülerini arttırmak isteyen aileler için çocuklarının hangi okulda eğitim aldığı önemli bir konu haline gelmiştir. Çünkü ailelerden miras alınan kültürel sermaye birikimi okuldan kazanılacak kültürel sermaye ile birlikte arttırılabilir (Swartz, 2011: 112).

Çocuklarının toplumsal konumunu iyileştirmek veya korumak için eğitim alanında mücadele eden ve avantajlı konumda bulunan ailelerin genellikle orta sınıflar olduğu kabul edilmektedir (Ball, 2003). Orta sınıflar eğitimin kendi sınıfsal konumlanışlarını yeniden üretecek kaynaklara sahip olduğuna inandıkları için bu alanda verilen mücadeleyi önemsemektedirler (Bourdieu, 2015: 173-174). Bu eksende çalışma, orta sınıf ailelerin kendi sınıfsal konumlanışlarından hareketle eğitimi nasıl algıladıklarını ve çocuklarının toplumsal uzamdaki konumlarını iyileştirmek veya korumak amacıyla eğitim alanında nasıl stratejiler izlediklerini sorunsallaştırmaktadır. Literatürde orta sınıfların çocuklarının toplumsal konumlarını iyileştirmek amacıyla eğitim alanında izledikleri en yaygın stratejinin okul seçimleri olduğu görülmektedir (Ball vd., 1996: 89-112; Raveaud ve Van Zanten, 2007: 107-124; Crozier, 2015: 1115-1123; Gerrard, 2018: 672-674).

Yabancı literatürde toplumsal konumlanışlarını iyileştirmek amacıyla orta sınıf ailelerin okul seçimlerini ele alan araştırmalar çoğunlukta iken Türkiye literatüründe bu konu hak ettiği değeri görememekte ve alanda önemli bir boşluk yaratmaktadır. Nitekim literatürde söz konusu meseleyi ele alan araştırmalar oldukça azdır. Bu araştırmalardan biri İstanbul'da yeni orta sınıfların sınıfsal konumlanışlarını yeniden üretmek amacıyla çocuklarını özel okul sınavlarına hazırlayan aileler ile görüşmeler yapan Rutz ve Balkan'ın "*Sınıfın Yeniden Üretimi: Eğitim, Neoliberalizm ve İstanbul'da Yeni Orta Sınıfın Yükselişi"* başlıklı çalışmalarıdır. Rutz ve Balkan bu çalışmalarıyla eğitimin yeni bir orta sınıf oluşturmada oynadığı rolü ortaya koymaktadırlar (Rutz ve Balkan, 2015). Rutz ve Balkan'ın ardından pek çok akademik çalışmanın da orta sınıfların farklı kademelerinde bulunan ailelerin resmî ve özel okul seçimleri ile sınıfsal konumlarının yeniden üretimi

arasındaki ilişkiye yönelik önemli veriler sundukları görülmektedir (Çimen-Aratemur, 2015; Özdemir 2018; Karataşoğlu 2018). Ailelerin sahip oldukları sermaye yoğunluklarını harekete geçirerek, çocuklarının gelecekteki mesleğini ve toplumsal statüsünü bir ölçüde etkilediği için gidecekleri okulu belirlemek stratejik bir karardır (Kosunen, 2016: 5). Ancak ailelerin okul seçim pratikleri ve sınıfsal konumlarının yeniden üretimi arasındaki ilişkiyi anlamaya yönelik yapılan bu çalışmalarda, ilköğretim kademesinde adrese dayalı kayıt sistemi ekseninde belirlenen resmî[2] okullar ve ortaöğretim[3] döneminde merkezî sınav sistemi ekseninde gerçekleştirilen sınavlar sonucunda alınan puanlar ile tercih edilen okulların örnekleme dahil edilmesi; ekonomik sermaye yoğunluğunun sınıflar arasında veya sınıf içi farklılaşmadaki rolünü anlamayı zorlaştırdığı kabul edilebilir. Bu nedenle bu çalışma, alandaki boşluğu tamamen doldurmaktan çok toplumsal statü, kültürel sermaye ve okul seçimleri arasındaki ilişkiyi ortaya koyabilmek için ilköğretim kademesindeki özel okul seçimlerine odaklanmaktadır. Çalışmanın özel okul seçimleri ile kendini sınırlamasının bir diğer önemli nedeni de son yıllarda ailelerin özel okul tercihlerinde ortaya çıkan artıştır (Nartgün ve Kaya, 2016: 15). Türkiye'de özellikle 2014 yılından itibaren dershanelerin de özel okullara dönüştürülmesi ile ilgili sürecin başlamasının ardından özel okul sayılarında ciddi bir artış yaşanmıştır. Tablo 1'de Millî Eğitim Bakanlığı'nın resmi internet sitesinde yayınladığı Millî Eğitim İstatistikleri ekseninde özel okul sayılarında 2006 yılından itibaren yaşanan bu değişiklikler gösterilmektedir.

Tablo.1: İlköğretim Kademesinde Özel Okul Sayıları[4]

	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019
İlkokul	-		-	-	-	-	992	1071	1205	1389	1324	1618	1808
Ortaokul	-		-	-	-	-	904	972	1111	1555	1481	1869	2060
İlköğretim (Toplam)	757	866	907	879	898	931	1896	2043	2316	2944	2805	3487	3868

[2] Giderleri devlet bütçesinden karşılanan okullar için, devlet okulları, kamu okulları, resmî okullar gibi tanımlamalar kullanılmaktadır. Bu çalışmada giderleri devlet bütçesinden karşılanan okullar için MEB Temel Kanunu esas alınarak resmî okul kavramı kullanılmaktadır.

[3] Türkiye'de ortaöğretime geçişte Liselere Geçiş Sistemi (LGS) ekseninde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan merkezi sınav uygulanmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretime Geçiş Yönergesinin Madde-4 (d) bendi uyarınca merkezî sınavla öğrenci alan ortaöğretim kurumları fen liseleri, sosyal bilimler liseleri, özel program ve proje uygulayan eğitim kurumları ile mesleki ve teknik Anadolu liselerinin Anadolu teknik programlarıdır.
https://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_04/03134342_Yonerge2019.pdf (03.01.2020)

[4] MEB internet sayfasından yayınlanan Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim verilerinde özel okul sayıları yıllara göre yeni açılan kurumlara göre değişmekle birlikte genel olarak; özel Türk ilkokulları ve ortaokulları, özel eğitim ilkokul ve ortaokulları, özel milletlerarası ilkokul ve ortaokulları, özel azınlık ilkokul ve ortaokulları ile özel yabancı ilkokul ve ortaokulları sayılarından oluşmaktadır. Tablo bu verilerden hareketle yazar tarafından hazırlanmıştır. http://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/icerik/64 (03.01.2020).

Tablo 1'e bakıldığında, özel okul sayılarının öncelikle 2012-2013 eğitim-öğretim dönemi ile birlikte farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılaşmaya eğitim sisteminde 6287 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ekseninde ilköğretim kurumlarının ilkokul ve ortaokul olarak bağımsız okullar hâlinde kurulmasının sebep olduğu söylenebilir. Kanun ile ilköğretim kademesinde sekiz yıllık zorunlu eğitim yerine zorunlu eğitimin 4+4+4 şeklinde kademelendirilerek on iki yıla çıkarılması önerilmiştir (Odabaşı, 2014: 105). Kanunun yasalaşmasının ardından sekiz yıl olan ilköğretim okulları 4+4 şeklinde ilkokul ve ortaokul olarak ayrılmıştır. Bu ayrışma sonucunda bir taraftan mevcut ilköğretim okulları; ilkokul ve ortaokul olarak eğitimlerine devam ederken diğer taraftan da yeni okullar açılmaya başlamıştır. Özel okul sayılarında yaşanan artışa neden olan bir diğer düzenleme, yukarıda bahsedildiği gibi 2014 yılında 6528 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ekseninde dershanelerin kapatılması veya özel okullara dönüştürülmesi ile ilgili başlayan hukuki süreçtir. Eğitim sisteminde yaşanan bu değişikliklerle birlikte özel okul sayılarının artışına benzer bir biçimde özel okula giden öğrenci sayılarında da artış yaşanmıştır.

Tablo.2: İlköğretim Kademesinde Özel Okullarda Eğitim Alan Öğrenci Sayıları[5]

	2006-2007	**2007-2008**	**2008-2009**	**2009-2010**	**2010-2011**	**2011-2012**	**2012-2013**	**2013-2014**	**2014-2015**	**2015-2016**	**2016-2017**	**2017-2018**	**2018-2019**
İlkokul	-		-	-	-	-	167.381	184.325	203.272	232.039	213.113	233.740	262.164
Ortaokul	-		-	-	-	-	164.294	182.019	208.424	278.089	288.766	321.779	338.046
İlköğretim (Toplam)	213.071	226.187	239.988	251.967	267.294	286.972	331.675	366.344	411.696	510.128	501.879	555.519	600.210

Özel okula giden öğrenci sayılarında ortaya çıkan bu oransal değişiklikler, ailelerin çocuklarının eğitimi için özel okul tercihlerinin arttığını göstermektedir (ERG, Eğitim İzleme Raporu, 2014-2015: 21-22; ERG, Eğitim İzleme Raporu 2015-2016: 24). Ailelerin özel okullara yönelmelerinde resmî okullarda uygulanan ikili öğretim, ailelere verilen özel okul teşvikleri[6], yabancı dil eğitimi, yetenek ve

[5] MEB internet sayfasından yayınlanan Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim verileri ekseninde yazar tarafından hazırlanmıştır. http://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/icerik/64 (03.01.2020).

[6] 2014 yılından itibaren Millî Eğitim Bakanlığı tarafından çocuklarını özel okula göndermek isteyen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına eğitim ve öğretim desteği verilmektedir. 5580 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu**,** Ek Madde1.

beceri gelişimine yönelik çok yönlü programlara sahip olma isteği gibi faktörler etkili olabilir (Kuyumcu-Önsal, 2019; Bağcı, 2019).

Bu çalışma, ailelerin özel okul tercihlerini etkileyen tüm faktörleri ele alma iddiasında değildir; bu tercihin ve sonuçlarının ortaya çıkarılmasında ihmal edildiğini düşündüğü birkaç etmene dikkat çekmeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda çalışma, orta sınıf ailelerin özel okul seçimlerinin çocuklarına kültürel bir prestij kazandırmak ve dolayısıyla kültürel sermaye yoğunluklarını artırmak amacıyla gerçekleştirildiğini göstermeyi amaçlamaktadır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmanın verileri İzmir ilinde çocuklarını ilköğretim kademesinde bulunan 15 farklı özel okula gönderen ve kartopu örneklem yöntemi kullanılarak belirlenen toplam 30 veli ile gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış mülakatlardan oluşmaktadır. Araştırma sahasının İzmir ili ile sınırlandırılmasını etkileyen ilk faktör; araştırmanın bir kurum tarafından desteklenmemesi ve araştırma sürecinde sahada bulunma gerekliliğidir (Taylor vd., 2016: 69). Bir diğer faktör ise, İzmir ilinde ilköğretim kademesinde bulunan özel okul sayılarıdır. İzmir'de 2018-2019 eğitim-öğretim döneminde ilköğretim kademesinde toplamda 259 özel okul bulunmaktadır (MEB, Millî Eğitim İstatistikleri 2018-2019: 73; 83). Özel okul sayılarının fazla olması, bu okullar arasında fiyat farklılıklarının da fazla olmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla araştırma sahasının özel okul sayılarının fazla olduğu illerden biri olan İzmir olarak belirlenmesi, ailelerin özel okul tercihlerinde sahip oldukları ekonomik sermaye yoğunluklarının rolünü anlamaya da imkân tanımaktadır.

Türkiye'de özel Türk okulları, özel azınlık okulları, özel yabancı okullar, özel milletlerarası okullar ile birlikte özel özel eğitim okulları da özel okul statüsünde kabul edilmektedir (MEB, Millî Eğitim İstatistikleri). Araştırmada bu noktada amaçlı örneklem tekniğine başvurulmuş ve bu eksende çocuklarını özel Türk ilkokulu ve özel Türk ortaokullarına gönderen aileler örneklem olarak belirlenmiştir. Görüşmeler öncelikle kişisel ilişkiler üzerinden çocuklarını özel okullara gönderen veliler ile başlamış ve kartopu örneklem yöntemi kullanılarak diğer velilere ulaşılmıştır. Saha araştırmasından elde edilen veriler metin içerisinde kavramsal alet kutusu ekseninde betimsel analiz tekniği kullanılarak aktarılmış ve yorumlanmıştır.

Bu bilgiler ekseninde çalışmada ilk olarak toplumsal statü, kültürel sermaye ve eğitim odaklı bir kavramsal tartışmanın ardından saha verilerinden hareketle katılımcıların "yabancı dil öğrenimi", "bir müzik aleti çalmak", "bir spor dalında uzmanlaşmak" gibi yetenek ve becerilerin geliştirilmesi amacıyla kültürel sermaye kaynaklarına yönelik anlatıları tematik olarak kategorize edilecek ve ailelerin özel okul seçimlerindeki rolü tartışılacaktır. Ardından ailelerin özel okullar arasında

tercihlerinde çocuklarını gönderecekleri özel okullara çocuklarını gönderen diğer ailelerle "benzer yaşam tarzlarına" sahip olmaya verdikleri öneme ilişkin bulgular açıklanacaktır.

1. TOPLUMSAL STATÜ VE OKUL TERCİHİ

Statü, anlaşılması ve tanımlanması zor bir kavram olarak kabul edilmektedir. Miller, statüyü toplumsal ilgi, cazibe ve saygınlık uyandıran her şey olarak tanımlamaktadır (Miller, 2012: 85). Bu eksende bireyin statüsünü etkileyen pek çok dinamiğin bulunduğu söylenebilir. Sahip olduğu geliri, mesleği, eğitimi, dini, yaşı, cinsiyeti veya medeni hali bireyin statüsünü etkileyen dinamikler arasında kabul edilmektedir (Ellis vd., 2018). Statüyü etkileyen/belirleyen faktörlerin çeşitli olması kavramın tanımlanmasını zorlaştırmaktadır. Bundan dolayı kavramın sübjektif olduğu kabul edilmektedir.

Statü, doğum ile doğrudan kazanılabileceği gibi bireysel çabayla da kazanılabilir (Han vd., 2010: 18). Bu eksende ırk, cinsiyet, yaş gibi kişilerin üzerlerinde denetimlerinin az olduğu yükümlülükler "verilmiş statü" olarak kabul edilirken; eğitim yoluyla elde edilen konumlar "kazanılmış statü" olarak kabul edilmektedir (Turner, 2000: 14). Turner, statü kavramının toplumsal konum ile bağlantılı olarak hak ve yükümlülükler ekseninde hukuksal bir anlamının da bulunduğunu ifade etmektedir (Turner, 2000: 13). Weber ise statüyü, yaşam tarzı, formel bir eğitim, mesleki konumlardan kaynaklanan saygınlıklar ekseninde tanımlamaktadır (Weber, 2012: 427). Weber statü gruplarının ayrıcalıklarını korumak için kendilerini eğitsel araçları kullanarak yeniden ürettiklerini ifade eder (Turner, 2000: 19).

Statü tartışmaları şüphesiz sınıf tartışmaları ile ilişkilidir ve bu durum kavramın kullanımını da zorlaştırmaktadır. Beyaz yaka olarak tanımlanan, maddi olmayan emek üreten, üretim araçlarına sahip olmama noktasında kol emekçisi işçisine yakın olan mesleklerin ortaya çıkması sınıf ve statü tartışmalarını da beraberinde getirmektedir (Uca, 2016: 25). Bu grup, eğitim, meslek, gelir gibi faktörler ekseninde kendisini yukarı veya aşağı statüde görmekte; ancak işçi sınıfı içerisinde görmemektedir (Parkin, 2014: 650). Dolayısıyla statü, bireylerin toplumsal konumlarını nasıl algıladıkları ve bu konumun diğer bireyler tarafından nasıl algılandığı ile ilgilidir (Öngen, 1996: 35). Sınıf ve statü grupları arasındaki ayrım da buradan kaynaklanmaktadır. Çünkü sınıf, üretimdeki ilişkiler çerçevesinde ele alınırken; statü grupları tüketim pratikleri ve itibar ekseninde ele alınmaktadır (Giddens, 2010: 301).

Kazanılmış statünün öneminin arttığı kapitalist toplumlarda birey, sınıfsal konumlanışından farklı olarak toplumsal statüsünü de artırmaya çabalamaktadır.

Bu noktada eğitim, bireye verilmiş statünün kısıtlarından kurtaracak fırsatlar sunan önemli bir kaynak olarak ön plana çıkmaktadır (Aktay, 2014: 495). Nitekim eğitim, bireye bir meslek sahibi olmasını sağlayacak diploma kazandırmakla birlikte, burjuva sınıfına veya en azından orta sınıfa bir giriş bileti kazandıran önemli bir araç olarak kabul edilmektedir (Collins, 2011: 229).

Bourdieu, toplumsal statünün artırılmasında kültürel tüketime önem verilmesi gerektiğini ifade etmektedir (Bourdieu, 2015: 17). İyi bir toplumsal konum elde edebilmek için eğitim vasıfları artık şart olduğundan kültürel sermaye birikimine yatırım yapılması gerekmektedir (Swartz, 2011: 113). Bireyselleşme ile birlikte artan rekabet edilebilir niteliklere sahip olmaya yönelik kültürel sermaye biriktirme çabası aslında sadece iyi bir meslek edinebilmek için bir diplomaya sahip olmanın ötesinde toplumsal farklılaşmayı sağlayacak bariyerler inşa etme mücadelesi olarak da görülebilir. Bariyeri aşmanın yolu ise daha yoğun bir kültürel sermaye hacmine sahip olmaktır (Arun, 2014: 187).

Statü ve kültürel tüketim arasındaki ilişkiyi anlamak, bireylerin ve özellikle ailelerin toplumsal düzendeki konumlarını nasıl koruduklarını veya iyileştirdiklerini, aynı zamanda kültürün toplumsal yeniden üretimdeki rolünü anlamaya imkân verir (Swartz, 2011: 20). Bourdieu, tabakalaşmış toplumsal düzende toplumsal statünün arttırılmasında bireyler gibi ailelerin de sahip oldukları sermaye hacmini yeniden-dönüştürme stratejileriyle sürdürmeye ve arttırmaya çalıştıklarını ifade etmektedir (Wacquant, 2014: 67). Bu noktada aileler sahip olduğu kaynaklarını çocuklarının toplumsal alanda iyi bir konuma gelmeleri için en iyi yatırıma dönüştürmek isterler (Swartz, 2011: 105) ve bu amaçla çocuklarını yabancı dil öğrenimi, yetenek ve becerilerin gelişimi için çeşitli kurslara gönderebilir, kültürel alanda çok yönlü programlara sahip olan okullarda eğitim almasını sağlayabilirler (Keskin, 2012: 65). Bu noktada eğitim alınan okulun da toplumsal statüyü etkileyen bir unsur olduğunu söylenebilir. Nitekim çocuklarının toplumsal statülerini arttırmak isteyen orta sınıf aileler için de çocuklarının kültürel sermaye yoğunluğu yüksek bir okulda eğitim alması önemlidir. Dolayısıyla okul seçimi, orta sınıf aileler için stratejik bir karardır (Benson vd., 2015: 25).

Kültürel yetkinlik ile birlikte çocukların toplumsal alanda iyi bir konum elde etmelerini sağlayacak çok yönlü programların resmî okullara göre özel okullarda daha yoğun olduğu kabul edilmektedir (Açıkalın, 1989: 85). Bu çalışma da orta sınıf ailelerin çocukları için tercih ettikleri özel okulların çocuklarının toplumsal konumlarını artıracak veya iyileştirecek bir kültürel sermaye yatırımı olduğunu iddia etmekte ve özel okul tercihlerinde yabancı dil, kültürel yetkinlikleri geliştirmeye yönelik çok yönlü programlar gibi kültürel sermayenin alt formlarının rolünü göstermeye çalışmaktadır. Ailelerin özel okul tercihlerindeki

motivasyonlarına yönelik bu sınırlandırma analizleri derinleştirmek için öngörülmüş olmakla birlikte, statü ve kültürel sermaye arasındaki ilişkiyi anlamak açısından da gereklidir. Zira ailelerin özel okul tercihlerini etkileyen farklı motivasyonları ele alacak çalışmaların bu çalışmanın bulgularını bir adım öteye taşıyacağı da aşikardır.

2. KÜLTÜREL SERMAYE ve OKUL

Kültürel sermaye kavramı ilk olarak, Pierre Bourdieu ve Jean-Claude Passeron tarafından okuldaki eşitsiz eğitim başarısında, farklı eğitim düzeylerine sahip ailelerden kazanılan kültürel unsurların rolünü anlamak için gerçekleştirdikleri *Vârisler: Öğrenciler ve Kültür* adlı 1964 yılında yayınlanan çalışmalarında kullanıldı (Bourdieu ve Passeron, 2014). 1970 yılında Bourdieu ve Passeron, Vârisler kitabının devamı olarak kabul edilebilecek *Yeniden Üretim: Eğitim Sistemine İlişkin Bir Teorinin İlkeleri* başlıklı çalışmalarında Fransız eğitim sistemindeki eşitsizliklerde kültürel unsurların oynadığı rolü göstermek için de kültürel sermaye kavramını kullandılar (Bourdieu ve Passeron, 2015). Daha sonra Bourdieu, kültürel sermaye kavramını 1960'lı yılların sonunda Fransız toplumundaki toplumsal sınıflar arasındaki ayrımları kültürel dinamikler ekseninde çözümlediği *Ayrım, Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi* başlıklı çalışmasında genişleterek kullandı (Bourdieu, 2015). Beğeni ve sınıfsal konumlanışlar arasındaki ilişkiyi gösterdiği *Ayrım* eserinin ardından kültürel sermaye kavramı, toplumsal eşitsizlikler ve kültürel tüketim arasında ilişkileri konu alan pek çok çalışmada yaygın olarak kullanılmaya başladı (Bennet ve Savage, 2004: 7). Eğitim sosyolojisi alanında akademik başarı (DiMaggio, 1982), eğitimdeki eşitsizliklerin yeniden üretilmesi gibi meseleleri ele alan çalışmalar (Giroux, 2014), spor sosyolojisinde aileden ve okuldan kazanılan spora yönelik tutum ve davranışların nasıl şekillendiğini gösteren çalışmalar (Warde, 2006) ve toplumsal tabakalaşmayı ele alan çalışmalar (Collins, 1979) kültürel sermaye yaklaşımından hareket ettiler. Dolayısıyla kültürel sermaye kavramının, basit bir biçimde kültürel ve eğitsel yetkinlikleri anlatmanın ötesinde toplumsal ilişkilerin ve toplumsal hiyerarşinin resmedilmesinde, sınıf ve statü tartışmalarının kültürel dinamikler ekseninde yeniden tartışılmasında anahtar bir kavram olarak kullanıldığı söylenebilir (Prieur ve Savage, 2013: 248; Lamont ve Lareau, 1988: 154).

Günümüzde kültürel sermaye, bireylerin toplumsal hiyerarşi içerisinde bir konum elde etmek için yatırım yaptıkları, bilgi ve yetkinlikler olarak tanımlanmaktadır (Budak, 2015: 21). Bir başka ifade ile kültürel sermayenin kaynakları; kültürel ürün ve hizmetler (Karadağ, 2009: 191) ile eğitsel yetkinliklerden (Budak, 2015: 25) oluşmaktadır. Bourdieu, kültürel sermayenin üç

alt formu olduğunu ifade eder. Bu bağlamda kültürel sermaye; somutlaşmış *(embodied),* nesneleşmiş *(objectified)* ve kurumsallaşmış *(institutionalized)* formda bulunur. Somutlaşmış kültürel sermayeye sahip olabilmek için uzun yıllar gerekir. Çünkü somutlaşmış kültürel sermaye hediye, miras, satın alma gibi yollarla birikmez; bilinçli bir aktarım olmadan da toplumsallaşma süreci içerisinde faillerin zihinlerinde ve bedenlerinde içselleştirilebilir (Bourdieu, 1986: 244-245). Nesneleşmiş kültürel sermaye, somutlaşmış kültürel sermayenin aksine sahip olunan kitaplar, tablolar, enstrümanlar gibi somut kültürel nesnelere sahip olmayı anlatır. Nesneleşmiş kültürel sermaye ekonomik sermaye ile biriktirilebilecek kültürel sermaye formudur. Ancak ekonomik sermaye sahipliği, tek başına nesneleşmiş kültürel sermaye birikimi için de yeterli değildir. Sahip olunacak kültürel nesnelere yönelik değeri içselleştirmiş bir başka ifade ile belirli bir yoğunlukta somutlaşmış kültürel sermayeye sahip (Bourdieu, 1986: 246-247) olmak da gerekir. Kültürel sermayenin üçüncü formu olan kurumsallaşmış kültürel sermaye ise, eğitim aracılığı ile elde edilen diplomalar ve unvanlardan oluşmaktadır (Bourdieu, 1986: 247).

Kültürel sermayenin farklı formları arasında yer alan nesneleşmiş ve kurumsallaşmış kültürel sermayenin toplumsal sınıflar arasındaki eşitsiz dağılımının, modern toplumlarda ortaya çıkan toplumsal eşitsizliklerin kaynağı olduğu kabul edilmektedir (Swartz, 2011: 113). Dolayısıyla nesneleşmiş ve kurumsallaşmış kültürel sermayeye sahip olmak için verilen mücadele aslında failin kendini genelden ayrıştırmasını sağlayan bir strateji olarak karşımıza çıkmaktadır (Bourdieu, 2015: 55). Şüphesiz Bourdieu'ye göre toplumsal sınıfları birbirinden ayıran temel farklılıklar, öncelikle toplam sermaye hacminden kaynaklanır (Bourdieu, 2015: 177). Ancak sermaye hacminin bileşenlerindeki farklılık (ekonomik ve kültürel sermayenin eşitsiz dağılımı) sınıfların da kendi içinde farklılaşmasına neden olmaktadır (Swartz, 2011: 222). Bu bağlamda kültürel sermaye kaynaklarına sahip olmaya yönelik verilen mücadelenin aslında sınıflar arasında bariyer inşa etmeye yönelik olduğu söylenebilir (Sayılan, 2010).

Bourdieu'ye göre her birey toplumsal uzamda kendini sınıflandırırken, diğerleri ile benzerliklerini ve farklılıklarını dikkate alır. Dolayısıyla yeme-içme zevki, sanatsal ve kültürel aktivitelerin sıklığı, ne tür müzik dinlenildiği gibi pratikler arasında kurulan benzerlik ve farklılıklar bireyin diğerleriyle benzerliklerini veya farklılıklarını gösterir (Karadağ, 2009: 201). Örneğin Bourdieu, müze ziyaretlerine yönelik kapsamlı çalışması olan "*Sanat Sevdası"* başlıklı çalışmasında, bireylerin sahip oldukları gelir düzeyleri ve eğitimleri ile müze ziyaretlerini nasıl gerçekleştirdiklerine yönelik ilişkilere odaklanmaktadır. Buna göre müzelerin rehber eşliğinde veya elde bir katalog ile gezilmesi arasında ortaya çıkan önemli farklılıklar bulunmaktadır (Bourdieu ve Darbel, 2011: 30).

Benzer bir biçimde müzik ve resim gibi daha meşru olan sanat alanlarında da müzik ve kültür programlarının izlenmesi, plak dinleme gibi pratikler sahip olunan eğitim sermayesi ile ilişkilendirilir ve bu pratikler farklı sınıfları ve sınıf fraksiyonlarını kendi içinde kademelendirir (Bourdieu, 2015: 29-30).

Kültürel sermaye birikiminde aile başroldedir (Sayılan, 2010: 64). Aile ile birlikte eğitim de kültürel sermayenin biriktirilmesinde önemli bir kaynak olarak kabul edilmektedir (Budak, 2015: 50). Bu nedenle eğitim sisteminin kazandırdıklarından daha az faydalanmış olanlar, eğitim alanından edineceği unvan ve kültürel sermaye için rekabete girerler. Çünkü toplumsal konumlarını iyileştirmek isterler (Bourdieu, 2015: 199). Kültürel sermayesi yüksek olanlar da yeniden üretimlerini okul yoluyla sağladıkları için çocuklarının okuldan kazandıkları kültürel sermayeyi arttırmak isterler (Bourdieu, 2015: 238). Özellikle varoluş koşullarını eğitim ile sağlayan orta sınıflar için okul, sınıfsal yeniden üretimlerini sağlayacak önemli bir kültürel sermaye kaynağıdır (Swartz, 2011: 252). Bu nedenle orta sınıfların sahip oldukları sermayeyi yeniden üretmek için geliştirdikleri strateji, okul eğitimine yatırım yapmaktır. Böylece orta sınıflar toplumsal hiyerarşi içerisinde konumlarını korur veya yükseltirler (Swartz, 2011: 289).

Bourdieu, okul eğitimine yönelik stratejilerin de sınıfsal konumdaki farklılıklara göre farklılaştığını ifade etmektedir. Örneğin egemen konumda bulunanlar prestijli okullara yönelirler (Swartz, 2011: 290). Çünkü bir pratik yaygınlaştıkça egemen konumda bulunanlar nadirliklerini koruyabilmek için yatırımlarını farklılaştırmaya ve artırmaya çaba gösterirler (Bourdieu, 2015: 199). Bu bağlamda kültürel sermaye yoğunlukları yüksek olan sınıf fraksiyonları, çocukları söz konusu olduğunda eğitimlerinin yanında kültürel etkinliklere de yatırım yapmak isterler (Bourdieu, 2015: 184). Dolayısıyla aileler için okullarda öğrencilere sunulan akademik eğitim ile birlikte öğrencilerin yetenek ve becerilerini geliştirebilmek için uygulanan çok yönlü programların varlığı önemli bir konu haline gelmektedir.

Kültürel sermaye kaynağı olarak kabul edilen okullar arasında öğrencilerin akademik becerileri ile birlikte öğrencilere iyi bir yabancı dil eğitimi verilmesi, sosyal ve kültürel beceriler kazanmalarına yönelik yoğun programların uygulanması, özel okulların velilere ve öğrencilere sunduğu vaatler arasında kabul edilmektedir (Soylu, 2018: 153). Özel okulların, resmî okullardan farklı olarak sanat, spor, müzik, yabancı dil gibi alanlarda uyguladıkları bu çok yönlü programlar da ailelere çekici gelmekte (Hesapçıoğlu ve Nohutçu, 1999; Bozyiğit, 2017: 540) ve çocukları için kültürel sermaye kaynaklarının daha yoğun olduğunu düşündükleri özel okulları tercih etmektedirler. Burjuvazi çocuklarının ayrıcalıklı

bir eğitim alması için inşa edilen özel okulların (Tan, 1987: 246-247) niceliksel olarak artışı, burjuvaziye dahil olma çabası içerisindeki orta sınıfları (Göker, 2014: 539) çocuklarının kültürel sermaye birikimine katkıda bulunacak özel okullara yönlendirmektedir.

3. YÖNTEM ÜZERİNE

Araştırma konusunun belirlenmesinde çevremizde çocuklu ailelerin okul çağına gelmiş çocukları için okul belirleme sürecinde yaşadıkları telaş belirleyici oldu. Bu bağlamda aileler çocuklarının geleceklerinden kendilerini sorumlu tuttukları için çocuklarına iyi bir okul seçmek istiyorlardı (Soares, 2010: 113). Ancak iyi bir okuldan beklenti de ailelerin okul eğitiminden beklentilerine göre farklılaşmaktaydı. Buna göre kimi aileler okul eğitiminden çocuklarına sadece eğitim sermayesi aktarmasını bekliyorken; kimi aileler çocuklarını genelden farklılaştıracak kültürel kaynakları da aktarmasını bekliyorlardı. Çünkü kültürel farklılaşma ile çocuklarının toplumsal konumlarını iyileştireceklerine inanıyorlardı. Okul seçimlerinde de buna dikkat ediyorlardı. Çalışan anne ve babalar bir taraftan resmî okulların tam gün olmamasını eleştirirken diğer taraftan da sınıfların çok kalabalık olduğunu ve verilen eğitimin kalitesini sorguluyorlardı. Özellikle resmî okullarda verilen yabancı dil eğitimini yetersiz görüyorlardı. Buna karşılık çocuklarını özel okullara gönderen aileler, özel okullarda tam gün eğitim verilmesinden memnun olduklarını; aynı zamanda çocuklarının bu okullarda yabancı dil öğrenme becerilerinin çok geliştiğini, okullarda *native speaker* (ana dilini konuşan) olarak tanımladıkları ana dilleri İngilizce olan öğretmenlerden çocuklarının İngilizce öğrenebildiklerini ayrıca kulüp adı altında ders dışı sosyal aktivitelerin (spor, müzik, sanat vb. alanlarda) resmî okullara göre çok çeşitli olduğunu ve bu aktivitelerin de çocuklarının kişisel gelişimine katkıda bulunduğunu dile getiriyorlardı. Bu bağlamda özel okullarda bir veya birden fazla yabancı dil öğretiliyor olması, sanatsal, kültürel ve spor gibi alanlarda çok yönlü programların bulunması, ailelere çocuklarının genelden farklı olmasını sağlayacak kültürel sermaye kaynakları olarak çekici geliyordu (Bozyiğit, 2017: 540).

Toplumsal uzamdaki konumu korumak amacıyla genelden farklı pratiklere sahip olmak için verilen mücadele Bourdieu'de ayrım tartışmalarına karşılık gelmektedir ve Bourdieu, bu tartışmayı sınıfsal farklılaşma ekseninde yürütmektedir (Bourdieu, 2015). Kendi sınıfsal konumlanışlarının eğitim aracılığıyla yeniden üretileceğine inanan ve eğitim alanında mücadele eden insanların ise genellikle üst ve orta sınıflar[7] olduğu kabul edilmektedir (Swartz,

[7] Orta sınıf kavramının tanımlanmasının zor ve sınırlarının muğlak olması sosyal bilimler literatüründe sıklıkla dile getirilen önemli bir tartışmadır (Rutz ve Balkan, 2015: 14). Bu durum orta sınıf çalışmalarına yönelme konusunda öncelikle bir çekince yaratmaktadır. Orta sınıf

2011: 252). Küreselleşen dünyada, meritokratik anlayışın güçlenmesi ile birlikte akademik yeterliliğin ön plana çıkması (Bosetti ve Pyryt, 2007: 91) orta sınıfları konumlarını koruyabilmek için kültürel yatırımlarını arttırmaya yönlendirmektedir (Bourdieu, 2015: 199). Bu yatırımlardan biri de okul seçimleridir. Swartz, Bourdieu'nün özellikle eğitim vasıfları söz konusu olduğunda kültürel sermayenin zaman, enerji ve para karşılığında satın alınabilecek bir sermaye olduğunu düşündüğünü ifade eder (Swartz, 2011: 275). Bu noktada orta sınıflar, sahip oldukları ekonomik, toplumsal ve kültürel sermayeyi kullanarak çocuklarının kültürel sermaye birikimine katkıda bulunacak (Power, 2004: 25) özel okullara yönelmektedirler.

Araştırmanın konusunun belirlenmesinin ardından önemli olan bir diğer aşama araştırma yönteminin belirlenmesidir (Silverman, 2013). Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı araştırmada ilk olarak araştırma için uygun saha belirlendi. Bu aşamada Isparta ve İzmir'de pilot görüşmeler gerçekleştirildi. Pilot görüşmelerin gerçekleştirildiği dönemde henüz hangi ilde araştırma yapılacağı netleşmemişti. Isparta'da gerçekleştirilen pilot görüşmelerin ardından, il ölçeğinde bulunan özel okullar arasında fiyat farklılıklarının az olması, orta sınıf konumundaki ailelerin özel okul tercihlerinde sahip oldukları ekonomik sermaye yoğunluğunun sınıf içi farklılaşmada bir ayrım kaynağı olup olmadığını anlamaya imkân vermeyecekti. Diğer taraftan saha araştırmalarında alanda geçirilen zaman katılımcıların güvenini kazanmak için çok önemlidir. Ancak bu araştırma bir kurum tarafından desteklenmediği ve araştırma sürecinde sahada bulunmak gerektiği (Taylor vd., 2016: 69) için araştırma sahası mekânsal olarak sınırlandırıldı. Bu bağlamda araştırma sahası, velilerle bağlantı kurabilecek referanslara ulaşma imkânının bulunması gibi faktörler göz önünde bulundurularak İzmir ili ile sınırlandırıldı. Araştırma sahasının belirlenmesinin ardından İzmir ilinde yer alan ilköğretim kademesindeki özel okulların listesine ulaşıldı.

Nitel araştırmalarda örneklem seçimi çok önemlidir. Çünkü örneklemden genelleme yapmak için yeterli olması değil, derinlemesine bilgi verecek yeterli sayıda olması beklenir (Sandelowski, 1995: 180). Bu amaçla araştırmada amaçlı örneklem kullanıldı. Bu eksende görüşmeler öncelikle kişisel ilişkiler üzerinden

kavramını teorik ve kavramsal düzeyde tartışabilmek için toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel alanda yaşanan değişim ve dönüşümleri belli bir tarihsellik içerisinde ele almak gerekir (Arslan, 2012: 56). Ancak bu çalışmanın orta sınıflılık konumuna yeni bir yaklaşım getirme iddiası olmadığı için, kavramın operasyonel olarak kullanılması tercih edildi ve bu çalışmada orta sınıflar kavramı kendisini geleneksel işçi sınıfından yaşam tarzı, tüketim kalıpları çerçevesinde ayıran, düzenli bir gelire sahip olanlar ile kendi hesabına çalışan profesyonel bir mesleğe sahip olan bireyleri anlatmak için kullanıldı.

çocuklarını özel okullara gönderen veliler ile başladı. Görüşmeler, velilerin kendilerini rahat hissetmeleri için istekleri göz önünde bulundurularak ev, iş yeri ve kafe gibi mekânlarda gerçekleştirildi. Görüşmelerin sonunda her katılımcı veliden çocuklarını özel okullara gönderen tanıdıkları diğer veliler ile iletişime geçmek için referans olmaları talep edildi ve böylece diğer katılımcı velilere ulaşımda kartopu örneklem yöntemi kullanıldı. Görüşmelerde İzmir'de okul fiyatları yüksek[8] olan özel okullara çocuklarını gönderen veliler ile görüşmeye özen gösterildi. Böylece sınıf içi farklılaşmada ekonomik sermaye yoğunluğunun rolü anlaşılabilecekti. Ancak bu velilere erişim konusunda birtakım zorluklarla karşılaşıldı. Veliler arasında iş yoğunlukları nedeniyle görüşmeyi reddedenler olduğu gibi görüşmeyi kabul edip planlanan görüşme günü randevuyu iptal eden de oldu. Sahada ortaya çıkan bu kriz, kişisel bağlantılar kullanılarak aşılmaya çalışıldı ve daha önce görüşülen katılımcıların referansları sayesinde yüksek ekonomik sermaye sahibi orta sınıfın üst fraksiyonlarında konumlanan bu velilere ulaşılabildi. Araştırmada özel okulların isimleri katılımcı aileleri deşifre etmemek için kullanılmadı. Benzer bir biçimde katılımcı velilerin kimliklerini gizli tutmak amacıyla isimleri de değiştirildi. Bu eksende metin içerisinde geçen isimler katılımcıların kendi adları değildir ve kullanılan bu takma isimler, benzer isimlere sahip kişileri de temsil etmemektedir. Görüşmelerde katılımcıların karmaşık konulara yönelik algı ve bilgilerini derinlemesine anlayabilmek amacıyla (Barriball ve While, 1994: 330) yarı-yapılandırılmış mülakat tekniği kullanıldı. Görüşmelerde katılımcılara eğitim ile kurdukları ilişkiye yönelik sorular soruldu ve özel okul tercihlerini etkileyen motivasyonlar anlaşılmaya çalışıldı. Görüşmelere geçmeden her bir katılımcıya öncelikle araştırmanın amacı açıklandı ve ardından katılımcılara isimlerinin, çocuklarını gönderdikleri okulların deşifre edilmeyeceği bilgisi verildi ve herhangi bir veri kaybı yaşanmaması için her katılımcıdan sözlü onayları alındıktan sonra ses kayıt cihazı kullanıldı. Araştırmada Eylül 2018-Şubat 2019 tarihleri arasında 15 farklı özel okula çocuklarını gönderen toplam 30 veli ile görüşüldü. Örneklemin heterojen olmasına özen gösterilmesine rağmen örneklemin birbirlerine yaşam tarzı, sosyo-ekonomik özellikler ekseninde benzediklerini belirtmek gerekir. Araştırmaya başladıktan sonra yaklaşık yirminci görüşmede temalar ve anlatımlar birbirini tekrar etmeye başladı; ancak araştırma kapsamının geniş tutulması kaygısıyla saha araştırması sonlandırılmadı ve 30 görüşmeye kadar devam edildi. Görüşülen velilerin 29'u kadın iken bir katılımcı ise erkektir. Görüşmelerde veliler arasında kadın ve erkek sayılarının eşit olmamasının önemli nedenlerinden biri kullanılan örneklem yöntemi olarak kabul edilebilir. Araştırmada kullanılan kartopu örneklem yöntemi ekseninde kadın olan katılımcıların kadın velilere

[8] İzmir'de bulunan ve okul fiyatları 40.000 TL ve üzeri olan özel okullar kastedilmektedir.

yönlendirmesi böyle bir tabloyu ortaya çıkardı. Bu durum bizi okul ve anne ilişkisi ekseninde düşünmeye sevk etse de babaların okul seçimlerinde etkilerinin olmadığını göstermez.

Ailelerin özel okul tercihlerine yönelik kültürel sermayenin temel öğeleri temalaştırılarak sorulan sorular ekseninde toplanan verilerin analizinde ise alt temalar kullanıldı. Böylece ailelerin özel okul tercihlerinde "yabancı dil öğrenme", "sanatsal ve kültürel faaliyetler", "diğer velilerle benzer yaşam tarzı" gibi konulara dair bakış açıları ortaya çıkarılmaya çalışıldı. Saha araştırmasından elde edilen veriler metin içerisinde kavramsal alet kutusu ekseninde betimsel analiz tekniği kullanılarak aktarıldı ve yorumlandı.

4. BİR DİL BİR İNSAN, İKİ DİL İKİ İNSAN: YABANCI DİL EĞİTİMİ

Ülkeler arası sınırların bilgi teknolojileriyle aşıldığı, iletişimin yaygınlaştığı küresel dünyada bireylerin anadilinden farklı bir dil konuşabiliyor olması önemli bir konu haline gelmiştir (Kırkgöz, 2009). Ana dilinden farklı bir dil konuşabiliyor olmanın kişisel gelişimi etkilemekle birlikte, profesyonel bir mesleğe sahip olmaya yönelik fırsat yarattığı ve özellikle dünya vatandaşı olmayı güçlendirdiği kabul edilmektedir (Ivan, 2012: 80). Şüphesiz bireylerin ana dili dışında farklı bir dil biliyor ve konuşabiliyor olmalarının önemi küreselleşme süreci ile birlikte gerçekleşmedi; ancak küreselleşme yabancı dil bilmenin önemli olduğunu hatta bir değil birkaç dil bilmek gerekliliğini zihinlere yerleştirdi (Ivan, 2012: 80-81). Bireyler de yaşadıkları ülke dışındaki farklı coğrafyalarda yaşayan, farklı dil konuşan bireyler veya kurumlarla iletişime geçmek, gelişen teknolojiyi takip etmek, bilim, müzik, eğitim veya sanat alanında dünyadaki gelişmeleri izlemek adına dil becerilerini geliştirmek istedikleri için yabancı dil öğrenimine zaman, enerji ve para harcamaya başladılar (Oral, 2010: 62). Bu eksende müzik dinlemek (Niño ve Fernando, 2010: 143), yurt dışında yaşamak, özel ders almak, film izlemek, gibi dil becerilerini geliştirecek farklı aktivitelere yöneldiler.

Dünyanın globalleştiğine ve çocuklarının bu rekabetçi koşullara uyum göstermeleri ve esneklik kazanmaları gerektiğine inanan aileler için "dil sermayesi" *(linguistic capital)* önemli bir güç olarak kabul edilmektedir (Smala vd., 2013: 374). Bu bağlamda aileler, çocuklarının yabancı dil öğrenimine katkı sağlamak amacıyla çocuklarını resmî okullara göre daha iyi bir yabancı dil eğitimi verdiklerine inandıkları özel okulları tercih etmektedirler (Nartgün ve Kaya, 2016: 155). Aysel ve Fatma'nın resmî okullarda da yabancı dil eğitimi verilirken neden özel okul tercih ettikleri sorusuna verdikleri yanıt, resmî ve özel okullardaki verilen yabancı dil eğitimine karşı velilerin bakışını göstermektedir.

> *"Evet en önemli şeylerden biri. Yani ben Anadolu meslek mezunuyum bir 17-18 yıl olmasına rağmen lise. Ben gramerde daha iyiydim kendi okulumda. Hiç konuşmadım. 16-17 yıl yani böyle ara ara akıcı bir konuşmam biriyle olmadı. Hep çocukla haşır neşir olduğum için. Ama kızımın şu anki bize normalde derslere yardım etmek yok, ödevleri yok. Kızımın konuşma olarak speaking olarak çok iyi bende de gramer var; ama işte 17-18 yıl önceden kalma gramer var ki ona rağmen arada ona destek olabiliyorum. Bence en önemli şeylerden biri kızımın ikinci dilde alıyor eğitim. Şimdi İspanyolca, İspanyolca istedi**. (E: Okulun öyle bir imkânı var yani?)** Zaten kolej seçmenin, benim kolejden anlayışım bu yani dil. Bunun dışında müfredat aynı Millî Eğitim Bakanlığı'ndan müfredat aynı yani işte atıyorum onlar on saat görüyordur biz de on beş yirmi saattir ya da ikinci dil vardır. İşte altıncı sınıftan itibaren ikinci dilimiz vardı."* (Aysel, 36 yaş, Çalışmıyor)

> *"Öncelikle zaten bir özel okul istedik. Evet yabancı dil devlet veriyor; ama ikinci sınıfta başlıyor. Ders sayısı daha az, imkânları daha az. Biz daha yoğun bir İngilizce programı istemiştik. O yüzden de özel okuldu."* (Fatma, 40 yaş, Öğretmen)

Çocuklarının iyi bir yabancı dili öğrenmesi gerektiğini düşünen aileler, resmî okullarda verilen yabancı dil eğitiminin yetersiz olduğunu dile getirmektedirler. Kendi eğitimini resmî okullarda tamamlayan Aysel, kendisinin aldığı yabancı dil eğitimini özel okula giden kızının aldığı yabancı dil eğitimi ile kıyaslamaktadır ve özel okulların bugün yabancı dil öğretiminde resmî okullardan iyi olduğunu belirtmektedir. Resmî okullarda verilen yabancı dil eğitimine ilişkin ders saatlerinin özel okullara göre yoğun olmaması ailelerin resmî okullardaki yabancı dil eğitimine bakışlarını etkileyen önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yabancı dil öğrenimine verilen önemin göstergelerinden biri işgücü piyasalarında yabancı dile ve iletişim becerilerine sahip olmaya yönelik taleplerin artmasıdır (European Commission, 2020: 13). Yabancı dil öğrenimi aileler tarafından iyi bir meslek edinebilmek için sahip olunması gereken bir beceri olarak kabul edilmektedir. Sema da oğlunu özel okula göndererek yabancı dil becerisinin gelişeceğini ve bu dil sermayesinin de işgücüne katılımda etkili olabileceğini ifade etmektedir.

> *"Tabii ki en önemli kriterlerden birisi o. Çünkü işte daha önce dediğim gibi bir dil öğrenmesi bir insan için bence çok önemli şu an. İleriki yaşamı için yani iş bulabilmesi için açıkçası yani iş olayı çok çok daha önemli olduğu için de ilerde bir dil gerekli. **(E: Bunun içinde daha küçük yaşta öğreniyor olması.)** Yani olanağım olsa böyle azıcık daha fazla yurt dışına gönderirim yazları. Gitsin tabii ki yani onu dil olayını kesinlikle herkesin çözmesi gerek bence ülkede."* (Sema, 47 yaş, Turizmci)

Alt orta sınıf konumunda yer alan Sema için, çocuğunun bir yabancı dili öğrenmesi iyi bir meslek ile birlikte geleceğine inanılan toplumsal statü için çok önemlidir. Yabancı dil bilmediğini ve yurtdışına çıktıklarında yaşadıkları zorlukları anlatan Nursen, özellikle oğlunun yabancı dil bilmesini istemektedir.

> *"En çok oğlumu özel okula göndermek istememizin en büyük nedeni de odur. Eşimle biz o kadar yurt dışına çıktık. Onun çok büyük eksikliğini hissettim. Yani Mısır'da düşün gelişmemiş bir ülke gidiyorsun orada bir alışveriş yapsan adam soruyor bana işte İngilizce diyor ki 'İngilizce biliyor musunuz' no, 'Almanca biliyor musunuz' no, 'Rusça biliyor musunuz' no. Ya böyle kendimi o kadar cahil hissettim ki. O çok kötü bir şey. Her böyle döndüğümüzde hadi bir kursa gidelim dedik; ama ya işte çalışırken de yaşını da geçiyorum birazda tembellik. Ondan biz yani oğlumu özel okula vermemizin en önemli hani mesela dört neden sayarsak bunu ikincisi yabancı dil olsun diye."* (Nursen, 46 yaş, Memur)

Ailelerin, çocuklarının eğitim aracılığı ile statü sahibi olabileceklerine inandıkları görülmektedir. Nursen ekonomik sermayesini kullanarak kendisinin sahip olamadığı kültürel yetkinliğe çocuğunun sahip olmasını sağlayarak, konumunun iyileştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Dilsel becerilerin çocukluk döneminde içselleştirilmesinin bireysel gelişim için de önemli olduğu kabul edilmektedir (Güngör-Aytar ve Öğretir, 2008: 16). Kültürel sermayesi yoğun katılımcılardan Berna ve Tülin yabancı dil öğreniminin erken yaşlarda daha kolay ve kalıcı olduğunu düşünüyor ve çocuğunu ilkokul kademesinde özel okula göndermenin bir gereklilik olduğunu ifade ediyorlar.

> *"Önemli çok önemli. Oğluma da onu söylüyorum. En önemli senin için bu okulu seçmemizin en önemli nedeni benim açımdan dildir. Yani çünkü dil olmadan hiçbir yerde şu an Türkiye'de, yurtdışında özellikle açılırken çok gerekli ve ihtiyaç yani. Hep şey diyorlar ya sonra da öğrenilir dil filan diyorlar. Ben ona inanmıyorum açıkçası. Ya ne olacak Amerika'ya göndeririz, İngiltere'ye gider. O olmuyor. O yüzden ben açıkçası dilin birincil öncelik olduğunu düşünüyorum. Çocukların özellikle öğrenirken genç yaşta öğrenmeleri bunun bilincinde olmaları çok önemli."* (Berna, 40 yaş, Akademisyen)

> *"Bir özel okula gitmesi gerektiğini zaten düşünüyor idim. Neden yabancı dil eğitimi dolayısıyla ve işte ne bileyim biraz daha sosyal olanaklar anlamında ee tabii bir de tam gün çalışıyor olmanız okullarında tam gün oluyor olması da sizin için bir kriter oluyor. Öbür türlü çocuk çıkacak nereye gidecek, etüt gibi seçenekler var ama.* ***(E: Özellikle çalışan anneler be babalar için daha doğrusu.)*** *Aynen benim kriterlerim arasında bu yukarılara çok çıkamadı. Zaten bir yabancı dil eğitimi dolayısıyla bir özel okula gitmesini kesinlikle ve kesinlikle düşünüyor idim. (…)"* (Tülin, 41 yaş, Yönetici)

Aileler için sahip oldukları sermayenin aktarımı çok önemlidir. Çünkü elde etmiş oldukları toplumsal konumu korumayı ve bu konumun yeniden üretilmesini isterler (Swartz, 2011: 192). Bu noktada lise eğitimini özel bir okulda alan Gözde, iyi derecede İngilizce biliyor ve çocuğunun da iyi derecede bir yabancı dili ancak özel bir okulda öğrenebileceğine inanıyor.

> *"Şimdi bu çocuklara ilkokuldan itibaren İngilizce vermeye başlıyorlar, kolejdekilere. Çocuğu ben buradaki ilkokula yollasam, beş sene. Onlar olmuş çatır çatır İngilizce konuşan. Ondan sonra ben çocuğu o okula yolladığımda şok geçirmeyecek mi? Geçirecek, üzülecek ağlayacak, zorlanacak diyecek ki 'anne ben konuşamıyorum, anlamıyorum dersleri' diyecek. Onun baştan kararını vereceksin. Ya öyle bir okula yollayıp bitirene kadar orada tutacaksın ya da baştan hiç yollamayacaksın. Baştan yollayacaksın. Çünkü durum oraya geldi. Eskiden öyle değildi yani, onu söylemeye çalışıyorum. Eskiden herkes normal ilkokula giderdi, başarabilen, kazanan veya ailesinin durumunda bunu destekleyebilecek çocuk özel okula veya Anadolu liseleri de vardı İngilizce üzerine eğitim veriyorlardı. Ona giderdi. Diğerleri düz lisede okurdu. Eğitimler arasında çok büyük farklılık yani Türkçe bazında yoktu. Daha eşit durumlar vardı. Ama şimdi onu diyorum yani İngilizce çok önemli. Ama ben çocuğu şimdi ilkokuldan verirsem ben ona şey haksızlığı etmiş olurum yani orada aldığı eğitim kötü olduğundan değil, iyidir. Başından karar vermek lazım bu işlere diye düşünüyorum sadece. Çocuğu şoka sokmamak, çocuğun özgüvenini bozmamak adına. Şimdi orada çocuğu onlar çatır çatır konuşurken, ben çocuğu alıcam oraya koyucam çocuk orada konuşamayacak sıkıntı yaşayacak belki kalben üzülecek, belki içine kapanacak, bunlar psikolojik şeyler. (…)* ***(E: Dolayısıyla yabancı dil eğitiminin ilkokuldan veriliyor olması en önemli kriterlerden biri.)*** *Evet bence o.* ***(E: Sıralarsanız.)*** *Bana göre, birinci benim için o. Ben zannetmiyorum ki ilkokul eğitimi buradaki eğitimle özel kolejdeki eğitim çok büyük birbirinden farklı olsun.* ***(E: Müfredatları.)*** *Müfredatları aynı, öğretmenler bazen daha deneyimli oluyor hatta, buradaki okullarda. Çocukların daha iyi üstüne gidiyorlar. Daha iyi öğreniyor çocuklar. Ben onlarla ilgili hiçbir problem olduğunu düşünmüyorum. Bu bir alınacak ailesel karardır. Yani çocuğun psikolojisini ileride etkilememek adına."* (Gözde, 43 yaş, Çalışmıyor)

Gözde, Nursen'in aksine iyi bir yabancı dil eğitimine sahiptir. Kendisi de özel okullarda eğitim alan Gözde'nin bu stratejisinin sahip olduğu konumunu korumak olduğu söylenebilir.

Yabancı dil öğrenimi için özel okul tercih etmek, otuz görüşmecimiz tarafından paylaşılan önemli bir motivasyon kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yabancı dil bilen ve sahip olduğu sermaye yoğunluğu ekseninde üst orta sınıfta konumlanan katılımcılar, yabancı dil eğitimi için tercih ettikleri özel okulların çift dil programlarına, yurt dışında eğitim almaya imkân tanıyacak

sertifikalara sahip olmasını, *native speaker* öğretmenlerin bulunmasını önemsemektedirler. Doktor olan katılımcı Eda, kızı için yabancı dil öğretiminde çift dil bulunan bir özel okulu tercih etme nedenlerini şöyle anlatıyor.

> *"Öncelikle yabancı dil, ikinci yabancı dili olsun istedik, çünkü İzmir'de çok şansımız yoktu ya Fransızca ya Almancaydı ikinci yabancı dil. Çünkü İngilizce babası zaten Amerikan, o da Amerikan vatandaşı olduğu için zaten hayatının bir yerinde mutlaka yurt dışına Avrupa'da falan üniversiteye gider o. İngilizceyi en kötü ihtimal yazın 1-2 ay gönderirim lisede diye düşündüm ve mutlaka İngilizceyi öğrenir. İngilizce şansı yok zaten öğrenmemek için. Dolayısıyla ikinci yabancı dil öğrensin istedik o da ya Fransızca ya Almancaydı. Almanca okulu çok uzak olduğu için tercih edemedik. Bir de Almanca bir tek Almanya'da konuşuluyor. Fransızcayı seçtik, iki sebepten; Fransızcadan İspanyolcaya İtalyancaya geçiş çok kolay. Bir de Fransızcanın daha geniş kullanımı var, Kanada falan, o yüzden Fransızcayı, dolayısıyla [Okul 1] ya da [Okul 2] idi. [Okul 1'i] tercih ettik. Çünkü orada da şeye geldi tercihimize, biz okul seçerken ata bindiriyoruz, yüzdürüyoruz şunu yapıyoruzları istemedik. Biz gerçekten sadece geniş okul bahçesi olsun, yeşili olsun, koştursun çocuklar, sadece okusunlar ve arkadaşlarıyla eğlensinler ve eğitim önemli ve Fransızca verilen ders sayısı, onlara baktık yani klasik bir okul istedik biz açıkçası. Zaten biz ekstra götürüyoruz onlara. O yüzden [Okul 1'i] seçtik. Yani dil ve okulun bahçesinin olanakları, okulun mezun olduktan sonra okulu bıraktıktan sonra burs olanakları yurt dışında. Mesela [Okul 1] şey yapıyor Fransa ile değişim programları var mesela lisede. Bunlar önemli. Çünkü bir şekilde yurt dışına gitmesini istiyoruz biz, eğitimine en azından. O yüzden ona göre seçtik."* (Eda, 45 yaş, Doktor)

Aileler özel okullar arasında verilen yabancı dil eğitimleri arasında da farklılık olduğunu dile getirmektedirler. Kendisi de ortaokul ve lise eğitimini özel bir okulda alan ve üniversitede de vakıf üniversitesinde okuyan, uzun yıllar özel sektörde yöneticilik yapmış, ekonomik ve kültürel sermaye yoğunluğu yüksek üst orta sınıf konumunda konumlanan Ayşe'ye göre çocuklar yabancı dili bir ders gibi değil bir kültür gibi öğrendiklerinde daha rahat konuşabilmektedirler.

> *"Dil eğitimini veriyor olması evet.* ***(E: Her okul veriyor.)*** *Her özel okul verebiliyor. Şimdi bu dil ile ilgili ben size konuşabilirim. Bence dil eğitimi algısı, bir dili bu İngilizcedir diye öğretmek var. Bir de İngilizce bir başka kültürün dili diye öğretilmesi var. Burada kültürün dilidir diye öğretiliyor. [Okul 3 ve Okul 4] öyle. Kültürü kim verecek, yabancı öğretmen verecek. Yabancı öğretmen veriyor, iki çift dil geliyor, bununla ilgili bir sürü eylemler yapıyorlar. (…) [N]e yapıyorlar, onların bayramlarını da kutluyorlar. Onun kültürü ile de büyüyorlar. Bu önemli. (…) Bu okullar da onu veriyor. Yani dünya vatandaşı gibi büyütüyor çocuğu."* (Ayşe, 45 yaş, Yönetici)

Aileler yabancı bir dili konuşabilmenin, küresel dünyada işgücü piyasasına girişte çocuklarına bir prestij ve farklılık kazandıracağına inanmaktadırlar. Yabancı bir dili konuşabiliyor olmak, çocuklarını genelden sembolik olarak farklılaştıracak kültürel sermaye kaynağı (Smala vd., 2013: 379) olarak görülmektedir. Ailelerin yabancı dil öğrenimine yönelik yaptıkları bu yatırımlarının, çocuklarının kültürel sermaye birikimi ile birlikte sembolik bir güç elde etmeye ve bu sayede toplumsal statülerini artırmaya yönelik bir çaba olduğu kabul edilebilir (Oral, 2010: 62). Çünkü sahip olunan eğitimsel veya kültürel sermayenin sembolik değeri, kendi alanları içinde önemli bir statü kaynağı olarak görülmektedir (Kaya, 2014: 404).

Bourdieu, toplumsal sınıfların kendilerine toplumsal statü kazandıran simgesel ayrımlara yatırım yapma eğiliminde olduklarını söylemektedir (Swartz, 2011: 256). Ailelerin çocuklarının yabancı diller arasında İngilizceyi mutlaka bilmeleri gerektiğine yönelik tutumları aslında İngilizcenin diğer yabancı dillerden daha fazla sembolik sermayeye sahip olmasından kaynaklanmaktadır (Pennycook, 1997). Bu eksende İngilizce biliyor olmak ve konuşabilmek kültürel sermaye birikimine katkı sunduğu kadar bireye prestij, statü ve itibar kazandıran (Jourdain ve Naulin, 2016: 107) simgesel sermaye birikimini de artırır.

Toplumsal hiyerarşiler, Bourdieu'ye göre nadir kültürel tüketim mallarına yapılan yatırımla inşa edilmektedir (Bourdieu, 2015). Bu eksende özel okullar çift dil programlarının yanında müzik, sanat, spor gibi alanlarda da çok yönlü programlara sahiptirler ve bu kaynaklar ailelerin özel okul tercihlerini etkileyen bir diğer faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

5. YETENEK VE BECERİ GELİŞİMİNE YATIRIM

Pierre Bourdieu, okullaşma ile diplomaların değersizleştirilmesi arasında bir ilişki kurarak; diplomaların sayılarının artmasının diplomaların değer kaybına neden olduğunu ifade eder (Bourdieu, 2015: 201). Bu değer kaybından kaçınmak isteyen faillerin verdikleri mücadele, sadece diploma rekabeti ile sınırlı değildir (Brown vd., 2016: 193). Çünkü belli bir diplomaya sahip olmakla kazanılan değer; bu diplomaya sahip olanların artmasıyla düşmektedir (Collins, 2014: 64). Çocuklarının sınıfsal konumlarını korumak veya iyileştirmek isteyen aileler kurumsallaşmış kültürel sermaye kaynağı olan diplomanın yanında müzik, sanat, spor gibi alanlarda yetenek ve becerilerini geliştirecek nesneleşmiş kültürel sermaye kaynaklarını da biriktirmeye yönelmektedirler (Vincent ve Ball, 2006: 5). Kültürel varlıklara sahip olmak, toplumsal ilişki ağları içerisinde yer almak da sermaye sahipliğinin bir göstergesidir ve toplumsal alandaki konumlanışları etkilemektedir (Savul, 2018: 138). Buna göre bireyler, maddi varlıkları olmasa bile sahip oldukları kültürel varlıklar sayesinde statü elde edebilirler (Blunden, 2004).

Okullar, akademik bilgi aktarımı dışında öğrencilere değer aşılayan ve kültürün ayırt edici özelliğinin üretken alanıdırlar (Bourdieu, 2015: 41). Berna, çocuğunun gittiği özel okulun müzik ve spor alanındaki faaliyetlerini anlatırken; bize aslında okulun çocuklara aktardığı kültürel sermaye biçimlerine ilişkin de bilgi veriyor.

> *"Yok vallahi açıkçası şey var müzik anlamında ukulele diye bir şey çalıyorlar bütün sınıf çalıyor onu. Biz aldık, yani ukulele gitar gibi. Öyle bir dersleri var bir tane ders gibi geçiyor ayrı bir aktivite olarak okul kulüp yönünden. (…) [O]kul içerisinde haftanın bir günü genelde kulüpler oluyor. Çok kulüp var o kadar çok kulüp var ki; dil var, meraklı gözler kulübü var, fotoğraf çekme yani anlamı da meraklı gözler (gülüyor). Yok kurabiye yapma kulübü oluyor. Tabii benim oğlum bunlara gitmiyor. Tiyatro kulübü oluyor. Badminton, atçılık, yüzme. Gerçi okul bir şeyle anlaşıyor, yüzme kursuyla. Yani benim bilmediğim bu nedir dediğim şeyler de oluyor. Mesela badmintonı hiç bilmiyordum. Onun kulübü bile var yani. (…)"* (Berna, 40 yaş, Akademisyen)

Ukulele, telli çalgı türleri arasında yer alan bir müzik aletidir. Gitara benzeyen ukulele, boyut olarak gitardan daha küçük olduğundan çocuklar için daha elverişli olduğu kabul edilebilir (Kruse, 2018: 603). Badminton da raket ve tüy top ile oynanan bir spor türüdür. Berna'nın çocuğunu gönderdiği özel okulda çocuklara ukulele, badminton gibi yaygın olmayan ve nadirlikleri korumayı sağlayacak müzik aletleri ve spor türlerinin öğretildiği görülmektedir. Özel okullarda belirli müzik enstrümanlarının öğretilmesi, belirli sporların uygulanması, okulların diploma değerlerini etkilemektedir (English, 2009: 93). Bu bağlamda özel okullar arasında yüksek fiyatlı ve prestijli olanların diploma değerlerini koruyabilmek ve diğer özel okullardan farklılaşmak için bu tür nadir kültürel programlara yöneldikleri söylenebilir. Gül, oğlunun gittiği özel okuldan sonra yelken sporu ile ilgilenmeye başladığını anlatıyor.

> *"Yelken yapıyor okulla. Okulun kulübünde başladı. Ondan sonra o yelken zor bir şey su ile vs. şimdi babasıyla birlikte yapıyorlar. Küçük bir tane yelkencikleri var. Kayıkları. Yazın babası ile yapmayı seviyor; ama kulüp bünyesinde yapmayı sevmiyor. Pinpon oynuyor. Okulun takımında ilk başladık. Hafta sonları pinpon dersi alıyor dayısı ile birlikte. Kayak yapmayı sevdi. Biz denettik. Sevdi onu da fırsat olursa yapıyor; ama tabii İzmir koşullarında Şubat tatilinde vs. o kadar."* (Gül, 43 yaş, Yönetici)

Kayak, golf, yelken, atçılık gibi sporlar ayrıcalıklı sporlar arasında yer alırlar (Bourdieu, 2015: 317). Ancak Bourdieu, toplumsal sınıflar arasında spor pratiklerine yönelik ayrımın sadece ekonomik sermaye yoğunluğu farklılıkları ile açıklanamayabileceğini buna karşılık bu sporların üst sınıfa ait spor pratikleri olduğunu gösteren önemli bir göstergenin ailevi gelenekler olduğunu söylemektedir (Bourdieu, 2015: 318). Ayşe, ailecek yelken sporu ile ilgilendiklerini

ve oğlunun da yelken sporunu tercih ederek, bu spor dalında lisanslı sporcu olduğunu anlatıyor.

> *"Küçük oğlum da arayış içerisindeyiz. Büyük oğlumda biz bu aşamaları bitirdik çok şükür. Büyük oğlum yolunu buldu. Beşinci sınıfa kadar dolandırdım büyük oğlumu* ***(E: Nelerden hoşlanır diye.)*** *Sonra bir şey seçiyorsun ve sonrasında lisanslı uzmanı oluyorsun. Büyük oğlum kendine optimist yelken sporunu seçti. Ki bu arayış yıllarımızda, ağladı, gitmedi. İsyan etmesine rağmen, karar verme anında 'ben bu sporu istiyorum' dedi. Çok farklı tepkiler verebiliyorlar. (…)"* (Ayşe, 45 yaş, Yönetici)

Bir pratiğinin sosyal anlamı ve değeri, şüphesiz konumlanılan toplumsal uzamdaki koordinatlar ile ilişkilidir (Stempel, 2018: 2). Bu bağlamda belirli kültürel tüketim malları belirli bir bilgi, beceri ve yatkınlığı gerektirir. Bu yatkınlığın içselleştirilmesi ve sürdürülmesinde ise okul ile birlikte aile çok önemlidir. Nitekim ailede kazanılan kültürel sermaye ile okulun aktardığı kültürel sermaye arasında uyum varsa kültürel sermaye hacmi artar (Swartz, 2011:112).

Çocuklarının nesneleşmiş kültürel sermaye yoğunluklarını iyileştirmek isteyen aileler için özel okulların çok yönlü programları önemli bir kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak Bourdieu'ye göre kültürel yetkinliğe sahip olabilmek için gerçekleştirilen eğitime dair yatırımlar, okul dışında da devam edebilir (Bourdieu, 2015: 136). Bu eksende aileler çocuklarının bir spor türünde uzmanlaşmalarını sağlamak amacıyla çocuklarını okul dışında da kurslara götürmektedirler. Buse'nin oğlu okul dışında tenis kursuna giderken Sevgi'nin oğlu da basketbol kursuna gitmektedir. Aynı özel okula giden çocukları, yazları da gittikleri özel okulun yaz kamplarında sörf yapmaktadırlar.

> *"Evet var. Okulun takımında. Aynı zamanda ve de okulun takımını çalıştıran bir kulüp var. Dışarda da haftada iki gün ona devam ediyor.* ***(E: Başka gittiği spor dalı?)*** *Yok yeter. Yazın sörf yapıyor. Haftada dört gün. Bir günü de kulüpte gidiyor. Beş gün oldu."* (Sevgi, 50 yaş, Memur)

> *"Tenise gidiyor, dışardan. Dört senedir bateri çalıyor. Kendisi istedi. (…) Yazları sörfe gidiyor. Okulun yapmış olduğu kampa katılıyor. Orada da maksat sörften ziyade arkadaşlarıyla vakit geçirmek. Kışında her kış kayağa götürüyoruz. Sezonluk tatilde yapılan sporlar."* (Buse, 44 yaş, Yönetici)

Bourdieu spor aktivitelerinin sınıfsal bir farklılaşma aracı olarak nasıl kabul edilebileceğini *Ayrım* kitabında göstermiştir. Buna göre spor türleri arasında simgesel bir ayrım olduğu kabul edilir (Bourdieu, 2015). Spor faaliyetlerinin sınıflara göre değişimi, ilgili sporun faydalarının algılanması ve değerlendirilmesi ile bağlantılı olduğu kadar, alınan riskler ekseninde bedensel maliyetlerin

değişimiyle de bağlantılıdır. Egemen beğeni, ayırıcı özelliklere sahip olan golf, tenis, yelken, binicilik, kayak, eskrim gibi ayrıcalıklı sporları tercih eder (Bourdieu, 2015: 311-314). Nitekim kayak, yelken, sörf gibi sporları yapmak için gerekli olan malzemelerin pahalı oluşu bu sporları gerçekleştirebilen çocukların ailelerinin ekonomik sermaye yoğunluklarının da yüksek olduğuna ilişkin önemli bir veri olarak ortaya çıkmaktadır.

Okul dışında gidilen kurslar, sadece spor alanında değildir. Çocuklarının bir müzik enstrümanı da çalmasını isteyen aileler çocuklarını okul dışında bir müzik kursuna götürmektedirler. Nursen, oğlunu gönderdiği özel okulun müzik alanındaki eksikliği nedeni ile çocuğunu okul dışında bir kursa götürdüğünü anlatmaktadır.

> *"Sözde var. Mesela hafta sonları bunların, gülme ama öyle yani. Ha ne oluyor, ben mesela özel okul bak şöyle düşünüyordum. Diyordum ki bu özel okula gider çocuk, bir tane enstrüman çalar di mi, resim konusunda buna gösterirler yani Cin Ali çizmesin. Ana sınıfında oğlum; gitti bir gün geldi işte bana 'Piet Mondrian' falan dedi. Gerçekten duymadım ki ben de ilgiliyimdir yani. Allah Allah kimdir Piet Mondrian falan. Sonra bir gün geldi, 'anne dedi kübizm ne' dedi, hah dedim onu biliyorum anlatırım sana. Ondan sonra bir gün geldi işte ince bıyıklı, Dali'yi soruyor, ana sınıfında çok iyi bir görsel sanatlar öğretmenimiz vardı, oradan çok güzel böyle eğitim aldı. Hah bu okulda öyle değil şimdi. Ya da mesela enstrüman konusunda, ben onu piyano kursuna götürüyorum. Okulda yok. Çünkü bir saat müzik dersi var. Orada da bir şey de diyemiyorum. Haftada bir saatte kime ne öğretecek yani.* ***(E: Onun dışında böyle şey kulüpleri var mı, işte girişimciliktir, legodur, bilmem nedir, işte ne bileyim o tarz şeyler?)*** *Var, tabii var. İki saatleri var işte cumartesi günleri. İki kulüp seçebiliyorsun. Mesela oğlum bir fen bilimleri kulübünde, deneyler meneyler yapıyorlar. Bir de sportif faaliyetler diye işte futbol, voleybol, ama tabii erkek çocukların hepsi futbol seçmiş. Lego var, robotik yazılım falan bir sürü şeyler var. Yani, halk oyunları var, çok kulüpleri var. Hangisini seçersen."* (Nursen, 46 yaş, Memur)

Müzik de spor gibi kültürel bir ürün olarak kabul edilmektedir (Savage, 2006: 160). Müzik ve kültür programlarının dinlenmesi, müzik enstrümanlarına sahip olmak ve kullanabilmek müzik alanı ile ilişkiselliği arttırdığı gibi kültürel sermaye birikimine de katkıda bulunur (Bourdieu, 2015: 29). Ayrıca evde bulunan müzik aletleri ve bu aletlerin kullanımı müzik zevkinin gelişimini etkileyebilir (Brändström, 1999: 52). Avukat olan Esin, çocuğunun bir müzik enstrümanı çalmasını istediğini; ancak hangi enstrümanı çalmasına karar veremediğini anlatırken, oğlunun gittiği özel okulda bulunan müzik enstrümanlarından biri olan piyano ile ilgilendiğini ve kendilerinden eve alınmasını talep ettiğini aktarıyor.

> *"Çok beklentilerim var. Birkaç dil bilsin, en az bir enstrüman çalsın, başarılı olduğu bir spor dalı olsun gibi bir sürü şey yükleyebilirim çocuğa.* ***(E: Şu an var mı peki, başlangıç yeni yeni öğrensin diye yönlendirdiğiniz?)*** *Yok çok kararsızız. Yan flüt mü yapsak, yok yan flüt daha yaş itibari ile erken mi, işte eskrime başlasa mı böyle sürekli git geldeyiz biz (gülüşmeler). Okulda piyano dersi var. Müzik dersinde piyano çalıyorlar. Şimdi yavaş yavaş şey dedi, 'eve piyano alabilir miyiz?'. Bu anlamda bir piyano hocamız da var. Getirin şey yapsın diye. Ama tabii bizim belki de tembelliğimiz şu an çok şey olmadı."* (Esin, 38 yaş, Avukat)

Kültürel ürünler ile temas arttıkça somutlaşmış kültürel sermaye birikeceği gibi nesneleşmiş kültürel sermaye de birikir. Çünkü sahip olduğumuz kültürel nesnelerin nasıl kullanılacağı, nasıl değerlendirileceği bilinmedikçe, kültürel sermaye birikimi gerçekleşmez (Hazır-Karademir, 2014: 244). Çalışmada, çocuklarının müzik beğenisinin gelişimini desteklemek isteyen ailelerin son yıllarda müzik enstrümanları arasında piyanoya yöneldikleri görülmektedir. Piyano en tipik burjuva müzik aleti olarak kabul edilmektedir (Bourdieu, 2015: 36). Bu bağlamda orta sınıf ailelerin çocuklarını piyanoya yönlendirmesi, egemen beğeniyi meşrulaştırma örneği olarak kabul edilebilir. Ayşe oğlunun talebi ile eve piyano aldıklarını; ancak evde piyanonun dışında bateri, org gibi müzik enstrümanlarının da bulunduğunu ifade etmektedir.

> *"Dışarda bir piyano dersi alıyor. (…) Birinci sınıftan itibaren gidiyor. Kendisi birden bir gün piyano çalmak istediğine karar verdi.* ***(E: Evet o nasıl oldu?)*** *Ben hiçbir gün ne ben ne babası şey yapmadık, 'hadi çocuğum sen de bir müzik kursuna git' filan şeklinde (gülüşmeler). Onu da yapanlar var. Birdenbire dedi ki ben bir müzik aleti çalmak istiyorum dedi. Nereden estiğini de bilmiyoruz.* ***(E: Okula başladığı zaman mı talep etti sizden?)*** *Birinci sınıfa başlayacağı yazdı.* ***(E: Acaba arkadaşlarından filan mı gördü?)*** *Evet olabilir. Belki de anaokulundaki arkadaşlarından filan duymuştur. Onun dışında öyle başka bir şeyi tutturmadığı için biz de dedik 'aa tamam çocuğum, git buyur' (gülüşmeler).* ***(E: Anaokulunda da burasının anaokulunda mıydı?)*** *Buranın anaokuluna gitti. Öyle yedi senedir piyano çalıyor. (…) Evde baterisi var, piyano da çalıyordu. Org var."* (Ayşe, 45 yaş, Yönetici)

Oğlunun bir müzik enstrümanı çalmasını isteyen Sevda, bu sürecin kendi müzik beğenilerini de etkilediğini ve çocuğunun piyano çalması ile birlikte klasik müzikleri daha sıklıkla dinlediğini aktarmaktadır. Bu durum bize, kültürel sermaye aktarımının toplumsallaşma sürecinde tek yönlü olarak gerçekleşmediğini; çocukların da farklı alanlardaki pratikleri ile ailelerinin kültürel sermaye yoğunluklarına katkıda bulunduğu göstermektedir.

> *"Tamamen biz bir şeyle ilgilensin ne ile ilgilensin diyip, bir arkadaşımız 'ya benim oğlan piyano çalıyor sizinki de ilgilenir mi bizim piyano eskidi*

> *artık hadi sizin eve koyalım' diyip, oğlumun böyle onun başında takılması ile başladı. Sonra bir özel ders öğretmeni destek attı. Hala da hiç kopmadan yıllardır devam ediyor.* ***(E: Ne zaman başlamıştı?)*** *İlkokulda başladı, sekiz oldu neredeyse sekiz sene oldu piyano çalıyor."* (Sevda, 47 yaş, Öğretmen)

Farklı ekonomik ve kültürel sermaye sahibi olsalar da aileler, çocuklarının müzik alanında kültürel yetkinlik kazanacağına inandıkları piyanoya yöneldiklerini görülmektedir. Bourdieu, faillerin toplumsal konumu korumak ya da iyileştirmek amacı ile benzer pratiklere yöneldiklerini söyler. Ancak ayrım için daha ince farklılıklar gerekir (Bourdieu ve Passeron, 2014: 39). Hilal'in kızının piyano ile birlikte arp çalması buna örnektir.

> *"İki enstrüman çalıyor [kızının ismini söylüyor]. Piyano çalıyor bir de arp çalıyor."* (Hilal, 41 yaş, Avukat)

Yüksek kültürel sermayeye sahip ailelerden gelen çocuklar, müzik alanındaki bilgi ve becerilere daha kolay ulaşabildikleri için müzik alanında kültürel yatkınlıkları kolay kazanabilirler (Valenzuela ve Codina, 2014: 505). Özel ve prestijli bir lisede eğitim alan ve eğitim aldığı dönemde, okuldaki müzik dersleri ekseninde senfoni, opera gibi dinletilere gitme zorunlulukları olan Melek, Gülsüm ve Ayşe kendi müzik beğenilerini anlatırken, bu konserlere bugün de gitmeyi çok sevdiklerini ve çocuklarını da konserlere götürdüklerini anlatıyorlar.

> *"Her şey dinlerim, klasik müzik dinlerim, 70'ler dinlerim. Ondan sonra 60'lar ve 70'ler dinlerim.* ***(E: Konserlere gider misiniz?)*** *Valla konserlere çok fazla gidemiyorum. Onu ayarlamak benim için çok zor oluyor. Çünkü çocukla beraber, çocuğu bırakmak istemiyorum fakat en son şöyle bir şey oldu işte çocuğu kültürlendirelim diye İzmir Devlet Senfoni Orkestrası'nın konserine gittik. Saat 8'de başlıyordu, çocuk uyudu. Üstelik konserin hani on beşinci dakikasında falan uyudu. Üstelik solist falan var yani ayrıca Shostakovich çalıyorlardı işte bu Caz Suite bilmem ne, gayet güzeldi ama nedense öyle oldu. Neyse tek uyuyan çocuk bizimki değildi tek tesellim bu (gülüşmeler)"* (Melek, 44 yaş, Akademisyen)

> *"Yabancı dinlerim genelde kanallarım vardır internet radyosundan.* ***(E: Neleri takip ediyorsunuz?)*** *Cafe de Paris diye bir kanal var. Çok güzel böyle sanki Fransa'da bir kafede kahve içiyorsun havası oluyor. Evde o çalar ya da birkaç DJ var takip ettiğim. PowerApp diye bir şey var. Orada da böyle şeyler. İşte caz, yumuşak şarkılar böyle evde hep müzik çalar yani* ***(E: Klasik müzik dinlemeyi sever misiniz?)*** *Klasik müzik çok çalmıyorum. Böyle caz, ambiance böyle daha eski şarkılar cazlar genelde onları çalıyorum.* ***(E: Peki böyle klasik müzik dinletisi operaya gittiğiniz bale gösterilerine gittiğiniz oluyor mu?)*** *Evet çok nadir oluyor. (…)* ***(E: Sizde çocuğunuzun alışkanlığı olsun bir opera nedir öğrensin diye konserlere götürür müsünüz?)*** *Yani böyle caz*

> *şeylerine götürüyorum. Ona götürdüm birkaç kere, seviyor sonra uyuyor (gülüşmeler).”* (Gülsüm, 39 yaş, Psikolog)

> *“En son oğlumu Sevil Berberi Operasına götürdüm. Bayıldı çocuk, gözünü kırpmadan izledi.* ***(E: Gerçekten mi?)*** *Evet, şaka gibi. Naptın oğlum diyorum, ‘anne ne olacak, çok merak ediyorum’ diyor ve izliyor.* ***(E: Severek ve beğenerek izliyor.)*** *Evet. Şimdi bununla ilgili bir şey anlatayım. Bizim okulda lise mi hangisinde bilmiyorum. Konsere gitmek zorunluydu. Müzik dersinin AKM’de, bu şeyde biliyor musunuz AKM’yi?* ***(E: Biliyorum.)*** *Atatürk Kültür Merkezi’nde konserler olurdu. Düzenli olarak cumartesi sabahları veya cuma akşamları olurdu. Kağıtlarımız vardı böyle A4 beyaz, orada sorular vardı, o soruları cevaplamamız, her haftalık müzik zorunluluğumuzdu.* ***(E: Oradaki konserlere gidiyordunuz?)*** *Gitmek zorundaydık zaten, gitmezsek açıklama yapmamız gerekirdi. İşte şu oldu da gidemedik. Keyfine bir dönem de iki kere git değil.* ***(E: O bir zorunluluk, gelenek.)*** *Ya cuma gideceksin ya cumartesi sabah ödev gibi teslim edeceksin. Biz böyle gittiğimiz için, bir konsere gitmek hani o zaten gidilir.*” (Ayşe, 45 yaş, Yönetici)

Yabancı dil, müzik, sanat ve spor gibi alanlarda kültürel yetkinliklerin geliştirilmesi için gerçekleştirilen bireysel çabaların, toplumsal statüyü etkileyeceğine yönelik inancın sonucunda gerçekleştiği görülmektedir. Bourdieu’ye göre, kültürel yeniden üretim araçları toplumsal hiyerarşilerin şekillenmesinde önemli bir role sahiptir (Arlı, 2014: 147). Kültür, bireyleri veya aileleri rekabetçi statü hiyerarşisi içerisinde değerli kaynakları elde etmeye yönelik gerçekleştirilen mücadelede karşı karşıya getirmektedir ve bu mücadele alanı içerisinde aktörler kendi çıkarları için stratejiler geliştirirken toplumsal tabakalaşma düzeninin yeniden inşa edilmesine farkında olmadan da neden olabilirler (Swartz, 2011: 19). Özellikle aile ve okul arasındaki ilişki bu hiyerarşilerin yeniden üretimindeki rolünü anlamak için önemlidir (Türk, 2014: 616). Ailelerin özel okul seçimleri de bu eksende değerlendirilmelidir. Ancak bu stratejinin aynı zamanda farklılaştıran ve sınıflandıran toplumsal ayrımlara neden olduğu da gözden kaçırılmamalıdır.

Kültürel mallara yönelik beğeni ve tüketim ekseninde sınıflar arasındaki yaşam tarzı farklılıkları da analiz edilebilir (Tatlıcan ve Çeğin, 2014: 324). İşçi sınıfı, ihtiyaçlar ekseninde bir tüketime yönelirken; üst sınıf ihtiyaçtan bağımsız bir tüketimi tercih etmektedir ve bu iki farklı tüketim biçimine dayalı yaşam tarzları arasında hiyerarşi kendiliğinden inşa edilir (Kaya, 2014: 400). Bourdieu, yaşam tarzı farklılıklarının toplumsal uzamdaki konumlanışlardan kaynaklandığını şöyle ifade etmektedir.

> “[…] *toplumsal uzamdaki yakınlık, yakınlaşmaya hazırlar: Uzamın bir yerinde bulunan insanlar hem (özellikleri ve yatkınlıkları, zevkleri nedeniyle) daha yakın olacak hem de yakınlaşmaya daha çok eğilim*

> *göstereceklerdir; Bir araya gelmeleri, harekete geçmeleri de daha kolay olacaktır."* (Bourdieu, 1995: 26).

Bu bilgiler ekseninde orta sınıf fraksiyonları arasında da sahip oldukları toplumsal uzamdaki konumları ekseninde yaşam tarzlarında farklılıklar ortaya çıkabilir ve bu farklılıklar (Swartz, 2011: 213) da tüketim pratiklerine yansıyarak farklılaşmanın yeniden üretimine neden olabilir. Orta sınıfın farklı fraksiyonlarında konumlanan katılımcıların özel okul tercihlerinde dikkate aldıkları önemli bir konu da yaşam tarzı farklılıklarıdır.

6. BENZER YAŞAMLAR, BENZER OKULLAR

Okul tercihleri; okulların güvenliğinden (Catt ve Rhinesmith, 2016) dini değerlere (Trivitt ve Wolf, 2011), okul başarısından öğretmen kalitesine kadar farklı başlıklar altında ele alınmaktadır. Saha araştırmasından elde edilen bulgulara göre ailelerin çocuklarının toplumsal konumlarını iyileştirmek amacıyla tercih ettikleri özel okullarda diğer veliler ile benzer yaşam tarzlarına sahip olmaya dikkat ettikleri görülmektedir. Bu bağlamda aileler için çocuklarını gönderdikleri özel okullarda diğer velilerin meslekleri, gelir durumları, sahip oldukları kültür ve yaşam tarzları önemli bir kriter olarak kabul edilmektedir. Kültürel sermayesi ekonomik sermayesine göre daha yoğun olan akademisyen Duygu, özel okul tercihinde diğer veliler ile benzer yaşam tarzına sahip olmanın önemini şöyle ifade ediyor.

> *"Benim en dikkat ettiğim şey, bir; kendi yaşam seviyeme ya da yaşam tarzıma yakın okul olması. Sonuçta ben, örneğin gelir seviyeme çok daha yüksek bir okula gönderebilir miyim evet gönderirim. Her türlü zorluğu göze alırım. Gerekirse borçlanırım, kredi çekerim, gönderirim. Ama biz eşimle hep şunu düşündük. Çocuğumuz bu tip ailelerin çocukları ile birlikte bir eğitim yuvasında eğitim alacak, yarın öbür gün bizi beğenmeme ihtimali ya da yaşantımızı hakir görme ihtimali çok yüksek ihtimal olacak. Bunu görüyorum çünkü arkadaşlarımın çocuklarında. İşte bir tanesi şey dedi geçen. Benim Renault Clio aracım var; ama halası bir şirkette çalışıyor. Ona Mercedes vermişler. Kız demiş ki artık annesine 'sen gelip beni alma halam gelsin alsın'. Neden, çünkü onun Mercedes'i var. Ya bu o kadar acı bir şey ki ben çocuklarımın giyimi ile kuşamı ile markası ile veya işte amblemi ile bunları yaşamasını istemiyorum. Onlarla büyümesini istemiyorum. Bundan ne kadar uzak tutabilirim; ama hep bunu aşılamaya çalışıyoruz çocuklara. Çünkü biz böyle büyümedik. Belki de bizim de şartlarımız elverseydi biz de bu jenerasyona dahil olabilirdik. (…) Şu an bize çok hitap eden bir okuldayız; ama ne yazık ki orada da bir gelir farklılığı var."* (Duygu, 42 yaş, Akademisyen)

Ekonomik sermaye yoğunluğu yüksek aileler sahip oldukları toplumsal konumlarının sürekliliğini sağlamak için çocuklarının eğitimini ciddi bir biçimde kontrol etmektedirler (Pinçon ve Pinçon-Charlot, 2013: 97). Bu aileler için

çocuklarının seçkin, prestijli okullarda okuması önemlidir. Çünkü bu aileler için prestijli okullar sosyeteye giriş bileti işlevi görür ve böylece çocukları sahip oldukları diploma sayesinde sembolik sermayelerini ve toplumsal sermayelerini de artırırlar (Pinçon ve Pinçon-Charlot, 2013: 27; Özsan, 2016). Toplumsal sermaye bir bakıma kârlı bir yatırım stratejisidir. Bireye konumunu korumak veya iyileştirmek amacıyla fırsat sunar (Uysal ve Topak, 2013: 15). Ancak orta sınıflar üst sınıfların yaşam tarzlarını tam anlamıyla benimseyebilmelerini sağlayacak sermayeye sahip olmadıkları için bu standartları taklit etmeye çalışırlar (Swartz, 2011: 245). Memur olan Cengiz, oğluna öncelikle prestij getirecek bir özel okulu tercih ettiğini; ancak diğer velilerle benzer yaşam tarzına sahip olmadığı için yaşadığı zorlukları ve bu süreçte kendi yaşam tarzına sahip velilerin bulunduğu başka bir özel okula geçişini şöyle anlatıyor.

> *"Çok önemli, neden önemli, gelir seviyesi ve yaşantı farkı ortaya çıktıkça çocukların davranışlarına da yansıyor. Gelir seviyesi çok yüksek ailelerde bunun istatistiğini bilemem ama parçalanmış aile çok oluyor. Anne baba ayrılığı. Bu da çocuklarda hani bir şeyler tam oturmuyor. Çünkü ailede de oturmamış, çocukta da oturmamış ve o çocuk onu okul hayatına yansıtıyor. Tabii o ortamda sizin çocuğunuz da onlardan etkileniyor. Dolayısıyla öyle bir şeyi var. Aslında daha homojen, daha böyle sadece o grup değil de hani diğer grupların da böyle iç içe olduğu, daha böyle dengeli şey olabilir, olması daha sağlıklı gibi.* ***(E: Sizin gönderdiğiniz okuldaki peki veli profilini düşündüğünüzde hani sizin yaşam tarzınıza uygun, uygun demeyelim de benzer aileler midir?)*** *Bir önceki okulda o profile bakarsak biz o profilde o gelir düzeyinde olmadığımız için hani çok şey, bizim düzeyimizdeki kişilerin az olduğu bir okuldu. Şu ankinde bizim düzeyimizdekilerin hemen hemen tamamı benzer. Arada daha az diğer grup öyle söyleyeyim.* ***(E: Bu daha mı mesela hem sizi daha mutlu eden motive eden bir şey?)*** *Beni orası da çok mutsuz etmiyordu. Hani ben orada o gelir seviyesi diye kendimi şeyde gören bir insan değildim, barışıktım, hani öyle bir eziklik ne söylemime ne davranışıma yansımadığı için benim açımdan bir sıkıntı yoktu; ama çocuğum açısından evet ben eğitimi öne tuttuğum için dolayısıyla onların zaten hepsine göğüs geriyordum."* (Cengiz, 48 yaş, Memur)

Sermayenin bileşimindeki farklılıklar, orta sınıf fraksiyonlarının yaşam tarzı örüntülerini de birbirinden farklılaştırır (Swartz, 2011: 249) ve ortaya çıkan bu farklı yaşam tarzları bir arada yaşamayı zorlaştıran bir faktör olarak kabul edilebilir. Nursen, oğlunu daha prestijli bir özel okula göndermek istediğini; ancak sahip olduğu ekonomik sermayenin yoğun olmamasından dolayı yaşayabileceği zorlukları anlatırken bu durumu örneklendirmektedir.

> *"Anladım ben sizi. Şimdi tabii yine her şey yine ekonomide. Kendim şey yapmadığım için mesela Skechers markasını bilmiyorum ben, oğlum bir gün geldi 'anne ben Skechers ayakkabı istiyorum', ya o ne, hani Nike*

> *falan Adidas biliyoruz ya dedim ya öyle bir marka mı varmış ya. Şimdi çocuklar alıyorlar ya, görüyorlar, onu istiyor. Ya mesela ben onu düşünüyorum, [çocuğunun eğitim almadığı farklı bir okulun ismini veriyor] Koleji'ne gönderseydim yetişemeyecektim. Şimdi bile beni aşan şeyler; ama insan işte onlar da onu yapınca yanlış olduğunu bile bile sen de ona bir şekilde bir yerden kısıp yapmaya çalışıyorsun. İnsanın çocuğu olunca, inşallah olunca göreceksiniz, bambaşka bir şey yani. Ha doğru mu doğru olmadığını da bile bile bazı şeyleri yapıyoruz. Ama öyle. Biz hani az çok işte standart bir ailede yetiştik, ben kendim çalışana kadar ki on sekiz yaşından beri çalışıyorum, marka bilmezdik. Yani, işte bize bayramda alırlardı. Bir ayakkabımız olurdu, ama çok mutluyduk. Geçen diyor ki anne diyor 'benim şimdi Nike'ım var' diyor, 'Adidas'ım var' diyor, 'Skechers'ım var' diyor, işte bir de diyor şundan alalım. Kalifornia mı ne varmış. **(E: Columbia.)** Heh Columbia. İşte bak adını bilmiyorum. Dedim oğlum biraz yavaş git. Biraz yavaş git yani. Playstation 4 aldırana kadar bizi mahvetti. Ama bir şekilde direnseden de alıyorsun yani. Ama benim oğlum şey, hani kurallara da uyan bir çocuk. Mesela diyorum ki okul zamanında sadece hafta sonu oynayabilirsin, derslerin biter ancak öyle, onu da dinliyor yani."* (Nursen, 46 yaş, Memur)

Nursen'in ifade ettiği gibi, aileler kendi yaşam tarzlarına sahip aileler ile bir arada olmak istemektedirler. Şüphesiz farklı ekonomik veya kültürel sermayeye sahip ailelerin çocukları da aynı özel okulda eğitim alabilirler. Ancak aileler böyle bir durumda birtakım zorlukların yaşanabileceğini dile getirmektedirler. Örneğin Esin, oğlunu evlerine yakın ve prestijli bir özel okula göndermeyi neden tercih etmediğini anlatırken, özel okul tercihlerinde benzer yaşam tarzlarına olan vurgu ortaya çıkmaktadır.

> *"Fazla okul gezmedik açıkçası. **(E: Belli başlı okul vardı?)** Vardı, fakat şöyle bir handikap yaşadık. Bizim evin en yakını olan okullar bir tanesi çok iyi bir okul olmasına rağmen bütçemiz zorlanabilirdi. Daha doğrusu zorlanmak da değil; ama okul masraflarının ödenmesi dışında diğer çocukların aile ekonomilerinin daha farklı olduğu için işte birtakım doğum günü partileri vs. şeylerde sıkıntı yaşarız. Çocuğumuzu mutsuz ederiz."* (Esin, 38 yaş, Avukat)

Özel okullar resmî okullardan farklı olarak bir bedel karşılığında eğitim hizmeti verirler ve eğitim fiyatlarının belirlenmesinde serbest hareket edebilirler (5580 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu, Md. 13). Ancak bu durum özel okullar arasında fiyat farklılıklarına neden olmaktadır. Esin'in de ifade ettiği gibi her ne kadar eğitim fiyatı yüksek olan özel okullara ekonomik sermayesi yoğun olmayan aileler bir biçimde çocuklarını gönderebilirlerse de o okula çocuklarını gönderen diğer aileler ile aralarındaki sermaye bileşiminden kaynaklanan farklılıklar ile birlikte ortaya çıkan farklı yaşam tarzları, toplumsal farklılaşmaya neden olabilir (Swartz, 2011: 249). Kızını yüksek fiyatlı bir özel okula gönderen Sibel, kıyafet alışverişini yurt dışında yaptıklarını, doğum günü

organizasyonlarının maliyetlerini karşılayabilen bir ekonomik sermaye yoğunluğuna sahip olduğunu ve kızını gönderdiği okula gönderen diğer velilerin de benzer bir ekonomik sermayeye sahip oldukları için bu pratiklerin doğal olarak kabul edildiğini anlatmaktadır.

> *"Bizim aile yapımızla da ilgili olabilir. Dediğim gibi yurtdışına gittiğimiz için. Kızım bütün kıyafetleri bütün alışverişi yurtdışından yapılıyor. Çantasından botuna kadar ve çocuk bunu çok seviyor. Artık yurt dışına çıkış amacımız sadece kızımın kıyafet alışverişi olmaya başladı neredeyse. Ben bunda bir sakınca görmüyorum. Eşim zaman zaman bundan rahatsız oluyor. On iki yaşında bir çocuğun yurt dışından giyinmesi ne kadar mantıklı diye düşünüyor. Ama ben de alışverişi ve giyimde marka giyinmeyi sevdiğim için sakınca görmüyorum. [Okul 3] bunu kabullenen bir okul. Genelde öğrenci profili bu şekilde. Öğrenci profili yurt dışına giden, kışın kayağa giden; ama başka bir okulda bununla ilgili çocuğum nasıl bir zorluk yaşardı; hedef tahtası haline gelebilirdi. Giydiği ayakkabı o yaş grubunda kıskançlığa sebep olabilirdi. Diğer çocukların psikolojisi de olumsuz etkilenirdi.* ***(E: Dolayısıyla aslında diğer velilerin benzer yaşam tarzında olması önemli bir şey mi?)*** *Önemli bir şey tabii. Mesela kızım doğum gününün çok güzel kutlanmasını seviyor. (…) Mavibahçe'de yirmi beş tane kız arkadaşını davet etti ve bir akşam yemeği organizasyonu yaptı. Çok şık giyinmek istedi. Kuaföre gitmek istedi. Yani çok açık konuşayım mı?* ***(E: Yani, tabii.)*** *Yani böyle bir akşam yemeği sonrasında ben 1500 TL hesap ödedim oraya. Ama orada gelen bütün arkadaşlarının aileleri çocuklarına öyle bir doğum günü daha iyisini yapabilecek kapasitede aileler. Bu diğer aileleri rahatsız etmedi. Ama başka bir okulda böyle bir doğum günü partisi yaptığımda nasıl bir tepki ile karşılaşırdım bilemiyorum."* (Sibel, 52 yaş, Diş Hekimi)

Ayşe'nin çocukları da yüksek fiyatlı özel okullara gitmektedirler ve Ayşe, aileler arasında ekonomik sermaye yoğunluklarından kaynaklanan farkın bu tür okullarda daha fazla ön plana çıkabileceğini ifade etmektedir.

> *"Şimdi bu okullarda tabii ki üst grup var. Zaten okulun yıllık ücretinden dolayı alt grup olamıyor. Öğretmenlerin çocuklarına indirim yapıyorlar o yüzden orta, orta üst ve üst grup gidiyor. Zaten kendisi o elemeyi kayıt anında zaten yapmış oluyor. O öyle. Onun dışındaki durum ise, tamamen karakterle alakalı. Ne diyeyim, görgüsüz mü diyeyim. Toplumun nasıl her kesiminde farklı profilde insanlar var. (…) [D]evlet okulunda bile var. (…) Büyük oğlum 'Uludağ'a ne zaman gideceğiz' diye sorardı. Küçük oğlum 'Alplere ne zaman gideceğiz' diyor. Kriterler bile değişiyor (gülüşmeler)."* (Ayşe, 45 yaş, Yönetici)

Orta sınıfların farklı fraksiyonları arasındaki yaşam tarzı farkları; sınıfın kendi iç hiyerarşisinin de önemli bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Bourdieu, 2015: 188). Bu bağlamda orta sınıflar arasında ekonomik ve kültürel sermaye yoğunluğu yüksek olan ve hiyerarşinin üst kısmında yer alan Gülsüm, Tülin, Berna, Sevgi, Buse, Ayşe ve Hilal çocukları için özel okullar arasında okul

fiyatı ile birlikte tanınırlığı yüksek olan bir özel okulu tercih etmektedirler. Buna karşılık sahip olduğu ekonomik sermaye ile kültürel sermaye yoğunluğu düşük olan Sema ve Nursen sahip oldukları ekonomik sermaye yoğunluğu ekseninde düşük fiyatlı bir özel okulu tercih etmektedirler. Ailelerin bu tercihlerini etkileyen en önemli faktör de yaşam tarzı farklılıklarıdır.

7. SONUÇ

Bireyler, toplumsal alanda avantajlı bir konum elde etmek ve elde edilen bu konumu korumak amacıyla kıymetli olduğuna inanılan kaynakları biriktirmek amacıyla farklı alanlarda mücadele ederler. Bu mücadelede sahip oldukları sermaye kaynaklarını kullanarak stratejiler izlerler. Sahip olunan konumu iyileştirmek ve korumak amacıyla mücadele edilen alanlardan biri şüphesiz eğitim alanıdır. Çünkü eğitim, bireye iyi bir meslek kazandıracak ve toplumsal statüyü etkileyecek kültürel sermaye kaynağıdır. Bu bağlamda eğitim alanında izlenen stratejiler kültürel sermaye biriktirmeye yöneliktir. Çalışma, ailelerin çocuklarının toplumsal statülerini biçimlendirmek amacıyla eğitim alanında izlenen stratejilerden biri olan okul seçim sürecine odaklanmaktadır. Özellikle ilköğretim kademesinde özel okul tercihleri ele alınmaktadır. Bunun iki nedeni bulunmaktadır. İlki, resmî ve özel okullarda farklılaşan okul belirleme sürecidir. İlköğretim kademesinde resmî okullarda okul belirleme sürecinde ailelerin ikametgâh adresi belirleyici olurken; özel okullar da ailelerden okulun belirlediği şartları (fiyat, kabul sınavı vb.) yerine getirmesi beklenir. İkincisi ise, ailelerin son yıllarda çocuklarının yabancı dil öğrenimi, spor ve müzik gibi alanlarda yetenek ve beceriye sahip olması amacıyla özel okulları tercih etmeleridir.

Bu bağlamda çalışmada toplumsal statü, eğitim, aile ve kültürel sermaye arasında nasıl bir ilişki olduğu; ailelerin çocukları için neden özel okulları tercih ettikleri ve bu tercihlerini etkileyen motivasyonların neler olduğu sorularına cevap aranmıştır. Devletin eğitim politikaları, anne ve babaların çalışma koşulları, resmî okulların fiziki ve sosyal aktiviteleri, eğitimde piyasalaşmanın artması gibi birçok faktör, aileleri çocuklarının yetenek ve beceri gelişimlerini destekleyecek çok yönlü programlara sahip olan özel okullara yönlendirmektedir. Aileleri özel okullara yönlendiren önemli bir faktör de çocuklarının toplumsal statülerini artırma isteğidir. Çocuklarını genelden farklılaştırmak amacıyla eğitim alanında mücadele eden ailelerin genellikle orta sınıflar olduğu kabul edilmektedir. Orta sınıfların bir kültürel sermaye yatırım stratejisi olarak özel okulları tercih ettikleri varsayımından hareket eden çalışmada gerçekleştirilen saha araştırmasından elde edilen bulgular şu şekildedir:

Üst sınıfın çocuklarına ayrıcalıklı bir eğitim talep etmesi ile birlikte inşa edilen özel okulların eğitimde özelleştirmeler ile birlikte niceliksel olarak artışı,

orta sınıfların da özel okullara erişimini kolaylaştırmıştır. Özel okullar belirli bir fiyat karşılığında eğitim hizmeti veren eğitim kurumları olduğu için bu okullara çocuklarını göndermek isteyen ailelerden öncelikle ekonomik sermayesinin yoğun olması beklenmektedir. Ancak özel okulların sayılarının artması ve çocuklarını özel okullara göndermek isteyen ailelere devlet tarafından verilen teşvikler, ekonomik sermaye yoğunluğu orta derecede olan ailelerin de özel okullara erişimini kolaylaştırmaktadır. Buna karşılık teşvikler belirli eğitim-öğretim yılına özgü olduğu ve özel okullarda eğitime devam edebilmek için belirlenen okul fiyatlarının her yıl karşılanması gerektiği için ekonomik ve kültürel sermaye yoğunluğu düşük ve dezavantajlı konumda bulunan ailelerin çocuklarını özel okula göndermeleri zordur. Bu bağlamda özel okullar, ekonomik ve kültürel sermayesi yüksek ve avantajlı konumda bulunan ailelerin sahip oldukları konumlarını korumaları için önemli bir araç olarak kabul edilebilir.

Orta sınıfın farklı fraksiyonlarında konumlanan veliler ile yapılan görüşmelerde velilerin özel okul tercihi konusunda görüş birliğinin olduğu konu yabancı dil eğitimidir. Bu durum, iyi bir konum elde etmek için yabancı dil biliyor olmanın önemli bir kültürel sermaye kaynağı olduğuna yönelik ailelerin paylaştıkları ortak inancı göstermektedir. Orta sınıflar arasında yabancı dil bilmeyen aileler, çocuklarının toplumsal konumlarını iyileştirmek amacıyla çocuklarını özel okula göndererek, yabancı dil öğrenimine yatırım yapmaktadırlar. Buna karşılık yabancı dil bilen orta sınıf ailelerin özel okul tercihleri, toplumsal konumu korumaya yöneliktir. Özel okulların yabancı dil eğitimi dışında sanat, müzik, edebiyat, spor gibi kültürel alanlarda çok yönlü yetenek ve beceri programlarına sahip olması, kültürel sermaye birikimlerini artırmak isteyen aileler için çekici gelmektedir. Özel okullarda bulunan ders dışı etkinliklerin çeşitliliği ve niteliği ise okulların ekonomik kaynaklarına bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Örneğin basketbol, voleybol, futbol gibi sporlar her özel okulda bulunan bir spor aktivitesi iken; yelken, sörf, tenis, badminton gibi belirli bir ekonomik sermaye gerektiren elit sporlar yüksek fiyatlı/prestijli okullarda yaygındır. Benzer bir durum müzik alanında da ortaya çıkmaktadır. Prestijli özel okullarda diğer pek çok özel okulda bulunan piyano, gitar, keman gibi müzik enstrümanlarının yanında, ukulele, bas gitar, bateri gibi nadir bulunan müzik enstrümanları da bulunur. Bu bağlamda bu özel okulların sahip oldukları fiziksel, sosyal imkânlar ekseninde belirli ailelere yönelik olduğu söylenebilir.

Orta sınıflar özel okulların aktardığı kültürel sermayeyi korumak ve arttırmak amacıyla çocuklarını okul dışında da kurslara göndermektedirler. Spor alanında toplumsal hiyerarşinin üst kısmında konumlanan ailelerin çocuklarını yelken, sörf, kayak gibi elit sporlara yönlendirerek ayrıcalıklı konumlarını sürdürmek için çaba gösterdikleri görülmektedir. Müzik alanında ise, orta

sınıfların piyanonun ayrıştırıcı bir pratik olduğuna yönelik inancı paylaştıkları görülmektedir. Ancak ailelerin çocuklarının piyano ile ilgilenmelerine yönelik beklentilerinin artması ve bunun için yatırımda bulunması, piyanonun ayrıştırıcı bir pratik olup olmadığı sorusunu gündeme getirmektedir. Bourdieu, bir pratiğin yaygınlaştıkça ayırt edici özelliğini yitirdiğini söylemektedir. Bu bağlamda sahip oldukları sermaye hacmi dolayısıyla toplumsal hiyerarşinin üst kısmında yer alanların, spor alanında olduğu gibi müzik alanında da çocuklarını piyano dışında arp, bateri, yan flüt gibi müzik enstrümanlarını çalmaları için kurslara göndererek eğitsel yaşantılarıyla pekiştirecekleri pratiklere yönlendirdikleri söylenebilir.

Ekonomik sermaye yoğunluğu yüksek olan ve bu nedenle avantajlı konumda bulunan, orta sınıflar, çocuklarını genellikle yüksek fiyatlı, özel erişim koşulları olan, elit müzik ve spor aktivitelerine sahip, öğrencileri için yurt dışı programları bulunan, özel okullar arasında bir hiyerarşi durumu söz konusu olduğunda, hiyerarşinin üst kısmında yer alan ve prestijli okullar olarak kabul edilen özel okullara göndermeyi tercih ettikleri söylenebilir. Kültürel ve ekonomik sermaye yoğunluğuna sahip ailelerin bu seçimleri kuşaklararası sosyal hareketlilik ekseninde önemli sonuçlar doğurabilir. Çünkü bu aileler, sahip oldukları konumu çocuklarını prestijli özel okullara göndererek koruyacaklarına inanmaktadırlar. Nitekim aileler prestijli özel okulların, kültürel sermaye birikiminin yanında toplumsal ve sembolik sermaye birikimine de katkıda bulunduğuna inanmaktadırlar. Özel okulların iç dinamikleri göz önünde bulundurulduğunda bu okulları tercih edebilecek ailelerin okulun aktardığı kültürel sermayeye benzer bir kültürel sermaye yoğunluğuna ve yaşam tarzına sahip olması beklenir. Ancak bu durum özel okulları, orta sınıflar için benzer yaşam tarzlarına sahip olanlarla bir arada olmaya imkân sunan bir ayrım aracına dönüştürmektedir.

Toplumsal konumun iyileştirilmesi ve korunmasında eğitim kurumuna önemli bir rol atfedilmektedir. Özellikle okul kurumu; bireylerin bilgi, kültürel yetenek ve becerilerinin geliştirilmesini sağlayan kültürel sermaye kaynağı olarak ön plana çıkmaktadır. Toplumsal konumu etkileyen sahip olunan sermaye hacminin korunması, toplumsallaşma sürecinde kuşaklararası aktarım yoluyla gerçekleştiğinden aileler çocuklarının eğitimlerini kontrol etmek istemektedirler. Çünkü kültürel olanaklar, toplumsal hiyerarşi içerisinde sahip olunan konumu korumaya imkân vermektedir. Özel okullar, sahip oldukları kültürel sermaye kaynakları ekseninde düşünüldüğünde öğrencilerine ve ailelerine kültürel sermaye birikiminde önemli bir avantaj sağlamaktadır. Bu imtiyazdan faydalanan bireyler ve aileler, toplumsal hiyerarşinin üst kısmında yer alan yoğun bir ekonomik sermayeye sahip olanlardır ve bu aileler için özel okullar kuşaklar arası sosyal hareketlilik için önemli bir kültürel sermaye kaynağıdır. Bu durum kültürel ve ekonomik sermaye yoğunluğu yüksek, avantajlı konumda bulunan ailelerin sahip

oldukları avantajlı konumlarını yeniden üretmelerini sağlarken; dezavantajlı konumda bulunan ailelerin çocukları ise bu avantajdan yararlanamamaktadırlar ve bu da adil olmayan bir eşitsizlik yaratmaktadır. Simgesel anlamı olan kültürel kaynaklara sahip olmak için verilen mücadelede faillerin isteyerek veya istemeden toplumsal uzamdaki sınıflar arasında farklılaşmanın yeniden üretilmesine neden olabileceklerinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Açıkalın, Aytaç (1989), "Özel ve Devlet Liselerinde Veli Beklentilerinin Örgütsel ve Yönetsel Boyutları", Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (4): 85-91.

Aktay, Yasin (2014), "Pierre Bourdieu ve Bir Maxwell Cini Olarak Okul", Çeğin, Güney, Emrah Göker, Alim Arlı ve Ümit Tatlıcan (Der.), Ocak ve Zanaat, 3. Baskı (İstanbul: İletişim Yayınları): 473-499.

Arlı, Alim (2014), "Klasik Sosyolojide Derin Revizyon: Pierre Bourdieu Sosyolojisi", Çeğin, Güney, Emrah Göker, Alim Arlı ve Ümit Tatlıcan (Der.), Ocak ve Zanaat, 3. Baskı (İstanbul: İletişim Yayınları): 131-161.

Arslan, Zerrin (2012), "Geçmişten Bugüne Eleştirel Bir Orta Sınıf Değerlendirmesi", Toplum ve Demokrasi, 6 (13-14): 55-92.

Arun, Özgür (2014), "İnce Zevkler-Olağan Beğeniler: Çağdaş Türkiye'de Kültürel Eşitsizliğin Yansımaları", Cogito, 76: 167-192.

Bağcı, Zeynep Çiğdem (2019), Özel Okul Velilerinin Okuldan Beklentilerinin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Ball, Stephen, J., Richard Bowe ve Sharon Gewirtz (1996), "School Choice, Social Class and Distinction: The Realisation of Social Advantage in Education", Journal of Education Policy, 11 (1): 89-112.

Ball, Stephen J. (2003), Class Strategies and the Education Market: The Middle Classes and Social Advantage (London: Routledge Falmer).

Barriball K. Louise ve Alison While (1994), "Collecting Data Using A Semi-Structured İnterview: A Discussion Paper", Journal of Advanced Nursing, 19: 328-335.

Bennett, Tony ve Mike Savage (2004), "Introduction: Cultural Capital and Cultural Policy", Cultural Trends, 13 (2): 7-14.

Benson, Michaela, Gary Bridge ve Deborah Wilson (2015), "School Choice in London and Paris – A Comparison of Middle-class Strategies", Social Policy & Administration, 49 (1): 24-43.

Blunden, Andy (2004), Bourdieu on Status, Class and Culture, https://www.ethicalpolitics.org/ablunden/pdfs/bourdieu-review.pdf (26.08.2018).

Bosetti, Lynn. ve Michael C. Pyryt (2007), "Parental Motivation in School Choice: Seeking the Competitive Edge", Journal of School Choice, 1 (4): 89-108.

Bourdieu, Pierre (1986), "The Forms of Capital", Richardson, John (Ed.), Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education (Westport, CT: Greenwood): 241-258.

Bourdieu, Pierre (1995), Pratik Nedenler (İstanbul: Kesit Yayıncılık) (Çev. Hülya Tufan).

Bourdieu, Pierre ve Alain Darbel (2011), Sanat Sevdası Avrupa Sanat Müzeleri ve Ziyaretçi Kitlesi (İstanbul: Metis Yayınları) (Çev. Sertaç Canpolat).

Bourdieu, Pierre ve Jean-Claude Passeron (2014), Vârisler, Öğrenciler ve Kültür (Ankara: Heretik Yayınları) (Çev. Levent Ünsaldı ve Aslı Sümer).

Bourdieu, Pierre ve Jean-Claude Passeron (2015), Yeniden Üretim: Eğitim Sistemine İlişkin Bir Teorinin İlkeleri (Ankara: Heretik Yayınları) (Çev. Aslı Sümer, Levent Ünsaldı ve Özlem Akkaya).

Bourdieu, Pierre (2015), Ayrım, Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi (Ankara: Heretik Yayınları) (Çev. Derya Fırat Şannan ve Ayşe Günce Berkkurt).

Bozyiğit, Sezen (2017), "Özel Okulların Eğitim Hizmetlerine İlişkin Veli Beklentisi ve Algısı: Nitel Bir Araştırma", 2nd International Congress on Political, Economic and Social Studies (ICPESS), 19-22 Mayıs: 521-543.

Brändström, Sture (1999), "Music Education as Investment in Cultural Capital", Research Studies in Music Education, 12 (1): 49-57.

Brown, Phillip, Sally Power, Gerbrand Tholen ve Annabelle Allouch (2016), "Credentials, Talent and Cultural Capital: A Comparative Study of Educational Elites in England and France", British Journal of Sociology of Education, 37 (2): 191-211.

Budak, Özgür (2015), Türkiye'de Kapitalist Yöneticiler Sınıfı (İstanbul: Ayrıntı Yayınları).

Catt, Andrew D. ve Evan Rhinesmith (2016), Why Parents Choose: A Survey of Private School and School Choice Parents in Indiana, The Friedman Foundation for Educational Choice, https://www.edchoice.org/wp-content/uploads/2017/03/Why-Parents-Choose-A-Survey-of-Private-School-and-School-Choice-Parents-in-Indiana-by-Andrew-D.-Catt-and-Evan-Rhinesmith.pdf (03.10.2019).

Çimen-Aratemur, Canan (2015), Eğitim Aracılığıyla Çocukları Farklılaştırmak: Neoliberal Zamanlarda Orta Sınıf Ailelerin Okul Tercihleri ve Eğitim Pratikleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Boğaziçi Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Crozier, Gill (2015), "Middle-Class Privilege and Education", British Journal of Sociology of Education, 36 (7): 1115-1123.

Collins, Randall (1979), Credential Society, An Historical Sociology of Education and Stratification (New Yok: Academic Press).

Collins, Randall (2011), "Credential Inflation and the Future of Universities", Italian Journal of Sociology of Education, 2: 228-251.

Collins, Randall (2014), "Orta Sınıf İşçilerin Sonu: Artık Kaçış Yok", Wallerstein, Immanuel, Randall Collins, Michael Mann, Georgi Derluguian ve Craig Calhoun (Der.), Kapitalizmin Geleceği Var mı? (İstanbul: Metis Yayınları) (Çev. Bülent O. Doğan): 48-85.

Ellis, Lee, Anthony W. Hoskin ve Malini Ratnasingam (2018), Handbook of Social Status Correlates (United Kingdom: Academic Press).

European Commission (2020), "Languages For Jobs", Report From The Thematic Working Group, https://ec.europa.eu/transparency/regexpert/index.cfm?do=groupDetail.groupDetailDoc&id=3956&no=1 (03.01.2020).

DiMaggio, Paul (1982), "Cultural Capital and School Success: The Impact of Status Culture Participation on the Grades of U.S. High School Students", American Sociological Review, 47 (2): 189-201.

English, Rebecca (2009), "Selling Education Through 'Culture': Responses to the Market by New, Non-Government Schools", Australian Educational Researcher, 36 (1): 89–104.

ERG, Eğitim İzleme Raporu 2014-2015, http://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/ERG_E%C4%B0R_2014-15.pdf (03.01.2020).

ERG, Eğitim İzleme Raporu 2015-2016, http://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/ERG_E%C4%B0R_2015-16.pdf (03.01.2020).

Gerrard, Jessica Anne (2018), "Middle-Class School Choice in Urban Spaces: The Economics of Public Schooling and Globalized Education Reform", Book Review, Discourse: Studies in The Cultural Politics of Education, 39 (4): 672-674.

Giddens, Anthony (2010), "Marx, Weber ve Sınıf", Giddens, Anthony (Ed.), Sosyoloji Başlangıç Okumaları, 2. Baskı (İstanbul: Say Yayınları) (Çev. Günseli Altaylar): 295-303.

Giroux, Henry A. (2014), Eğitimde Kuram ve Direniş: Bir Muhalefet Pedagojisine Doğru (Ankara: Dost Kitabevi) (Çev. Senem Demiralp).

Göker, Emrah (2014), "Araştırma Tasarımı Açısından Pierre Bourdieu'nün Sanat Sosyolojisi", Çeğin, Güney, Emrah Göker, Alim Arlı ve Ümit Tatlıcan (Der.), Ocak ve Zanaat, 3. Baskı (İstanbul: İletişim Yayınları): 525-559.

Güngör-Aytar, Abide ve Ayşe Dilek Öğretir (2008), "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Yabancı Dil Eğitimine İlişkin Anne-Baba ve Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi" Kastamonu Eğitim Dergisi, 16 (1): 13-30.

Jourdain, Anne ve Sidonie Naulin (2016), Pierre Bourdieu'nün Kuramı ve Sosyolojik Kullanımları (İstanbul: İletişim Yayınları) (Çev. Öykü Elitez).

Han, Young Jee, Joseph C. Nunes ve Xavier Drèze (2010), "Signaling Status with Luxury Goods: The Role of Brand Prominence", Journal of Marketing, 74 (4): 15-30.

Hazır-Karademir, Irmak (2014), "Bourdieu Sonrası Yeni Eşitsizlik Gündemleri: Kültürel Sınıf Analizi, Beğeni ve Kimlik", Cogito, 76: 230-265.

Hesapçıoğlu, Muhsin ve Adil Nohutçu (1999), "Velîlerin Özel Okul Tercihlerini Etkileyen Faktörler ve Özel Okulların Reklam Stratejileri", Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 11 (11): 183-202.

Ivan, Oana-Roxana (2012), "Foreign Language Learning in The Age of Globalization", Quaestus Multidisciplinary Research Journal, 1 (1): 80-84.

Karadağ, Meltem (2009), "Pierre Bourdieu'nün Sınıf Analizi: Sınıf Pratikleri, Sınıf Habitüsü ve Sembolik Şiddet", Hattatoğlu, Dilek ve Gökçen Ertuğrul (Ed.), Methodos: Kuram ve Yöntem Kenarından (İstanbul: Anahtar Kitaplar): 190-211.

Karataşoğlu, Dilek (2018), Neoliberal Eğitim Politikaları Bağlamında Orta Sınıfın Okul Tercihlerinin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kataoka, Emi (2017), "Cultural Prestige and Classificatory Systems as Class Habitus: Gendered "View" of Culture and Effect of Inter-generational Social Mobility", Journal of the Faculty of Letters, Komazawa University, (75): 105-133.

Kaya, Ali (2014), "Pierre Bourdieu'nün Pratik Kuramının Kilidi: Alan Kavramı", Çeğin, Güney, Emrah Göker, Alim Arlı ve Ümit Tatlıcan (Der.), Ocak ve Zanaat, 3. Baskı (İstanbul: İletişim Yayınları): 397-421.

Keskin, Derya (2012), Bitmeyen Sınavlar, Yaşanmayan Hayatlar, Eğitimde Paradigma Değişimi (Ankara: Dipnot Yayınları).

Kırkgöz, Yasemin (2009), "Globalization and English Language Policy in Turkey", Educational Policy, 23 (5): 663-684.

Kosunen, Sonja (2016), Families and The Social Space of School Choice in Urban Finland, Unpublished Doctora Thesis, University of Helsinki-Institute of Behavioural Sciences.

Kruse, Nathan B. (2018), "The jumping flea diaspora: an ethnographic exploration of music and culture in a Hawaiian 'ukulele club", Music Education Research, 20 (5): 603-615.

Kuyumcu-Önsal, Şafak (2019), İstanbul'da Özel Okulların Yürüttüğü Halkla İlişkiler Çalışmalarının Velilerin Okul Tercihlerine Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Lamont, Michele ve Annette Lareau (1988), "Cultural Capital: Allusions, Gaps and Glissandos in Recent Theoretical Developments", Sociological Theory, 6 (2): 153-168.

Lüküslü, Demet (2016), "Creating a pious generation: youth and education policies of the AKP in Turkey", Southeast European and Black Sea Studies, 16 (4): 637-649.

Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretime Geçiş Yönergesi, (MEB) https://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_04/03134342_Yonerge2019.pdf (03.01.2020).

Millî Eğitim Bakanlığı, Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim (MEB), http://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/icerik/64 (03.01.2020).

Miller, Geoffrey (2012), Tüketimin Evrimi: Cinsiyet, Statü ve Tüketim (İstanbul: Alfa Basım) (Çev. Gülçin Vardar).

Nartgün, Şenay ve Ayça Kaya (2016), "Özel Okul Velilerinin Beklentileri Doğrultusunda Okul İmajı Oluşturma", Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 5 (2): 153-167.

Niño, Pérez ve Daniel Fernando (2010), "The Role of Music in Young Learners' Oral Production in English", Profile Issues in Teachers` Professional Development, 12 (1): 141-157.

Parkin, Frank (2014), "Toplumsal Tabakalaşma", Bottomore, Tom ve Robert Nisbet (Der.), Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi, 3. Baskı (İstanbul: Kırmızı Yayınları) (Çev. Fatmagül Berktay): 647-681.

Pennycook, Alastair (1997), "English And Capital: Some Thoughts", The Language Teacher, 21 (10) http://jalt-publications.org/tlt/articles/2217-english-and-capital-some-thoughts (3.01.2020).

Pinçon, Michel ve Monique Pinçon-Charlot (2013), Burjuvazinin Sosyolojisi (Ankara: Epos Yayınevi) (Çev. Hande Turan Abadan).

Prieur, Annick ve Mike Savage (2013), "Emerging Forms of Cultural Capital", European Societies, 15 (2): 246-267.

Power, Sally (2004), "Comments on 'How not to be a Hypocrite': School Choice for the Morally Perplexed", Theory and Research in Education, 2 (1): 23-29.

Raveaud, Maroussia ve Agnès Van Zanten (2007), "Choosing The Local School: Middle Class Parents' Values and Social and Ethnic Mix In London and Paris", Journal of Education Policy, 22 (1): 107-124.

Rutz, Henry ve Erol M. Balkan (2015), Sınıfın Yeniden Üretimi, Eğitim, Neoliberalizm ve İstanbul'da Yeni Orta Sınıfın Yükselişi (İstanbul: H2O Kitap) (Çev. Neşecan Balkan).

Sandelowski, Margarete (1995), "Sample size in qualitative research", Research in Nursing & Health, 18 (2): 179–183.

Sayılan, Fevziye (2010), "Kültürel Sermaye", Eleştirel Pedagoji Sözlüğü: 63-65. http://www.elestirelpedagoji.com/FileUpload/ks7397/File/kulturel_sermaye.pdf (03.10.2019).

Savage, Mike (2006), "The musical field", Cultural Trends, 15 (2-3): 159-174.

Savul, Güven (2018), Sınıfın Yeni Görünümleri ve Bilişim Sektörü, Maddi, Gayri Maddi Emek (İstanbul: Nota Bene Yayınları).

Silverman, David (2013), Doing Qualitative Research, 4th Edition (United Kingdom: SAGE Publication).

Smala, Simone, Jesus Bergas Paz ve Bob Lingard (2013), "Languages, Cultural Capital and School Choice: Distinction and Second-Language Immersion Programmes", British Journal of Sociology of Education, 34 (3): 373-391.

Soares, Joseph A. (2010), "The Effects of Parents' College Tier on Their Offspring's Educational Attainments", Howard, Adam ve Rubén A. Gaztambide-Fernández (Ed.), Educating Elites Class Privilege and Educational Advantage (United Kingdom: Rowman & Littlefield Education): 113-131.

Soylu, Ayşe (2018), Özel Okullarda Okul İçi Süreçlerin Ayrıcalıklı Kimliğin Kurulumunda ve Yeniden Üretimindeki Rolü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Stempel, Carl (2018), "Sport, Social Class, and Cultural Capital: Building on Bourdieu and His Critics", 22.09.2018, https://osf.io/5np83/ (26.05.2019).

Swartz, David (2011), Kültür ve İktidar, Pierre Bourdieu'nün Sosyolojisi (İstanbul: İletişim Yayınları) (Çev. Elçin Gen).

Ochs, Elinor (1999), "Socialization", Journal of Linguistic Anthropology, 9 (1/2): 230-233.

Odabaşı, Battal (2014), "Türk Eğitim Sisteminde Yeni Kanun (4+4+4) Değişikliği Üzerine Düşünceler", Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 43 (2): 103-124.

Oral, Yasemin (2010), "Türkiye'de Yabancı Dil Eğitim Programları Kapsamında İngilizce: 'Eleştirel Bir Çalışma'", Alternatif Eğitim e-Dergisi, 1: 59-69.

Öngen, Tülin (1996), Prometheus'un Sönmeyen Ateşi, Günümüzde İşçi Sınıfı, 2. Baskı (İstanbul: Alan Yayıncılık).

Özdemir, Tuğçe (2018), Yeni Orta Sınıf Velilerin Türk Eğitim Sistemi Alanında Sınıfsal Yeniden Üretim Stratejileri" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Koç Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özsan, Gül (2016), "Türkiye'nin Sosyal Dokusunda Değişen ve Değişmeyen Unsurlar: Eşraf Aileleri ve Eğitim", Sunar, Lütfi (Ed.), Türkiye'de Toplumsal Tabakalaşma ve Eşitsizlik (İstanbul: Matbu Kitap): 385-417.

Tan, Mine (1987), "Eğitsel Fırsat Eşitliği: (Sosyolojik Bir Kavram Olarak Gelişimi)", Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 20 (1): 245-259.

Tatlıcan, Ümit ve Güney Çeğin (2014), "Bourdieu ve Giddens: Habitus veya Yapının İkiliği", Çeğin, Güney, Emrah Göker, Alim Arlı ve Ümit Tatlıcan (Der.), Ocak ve Zanaat, 3. Baskı (İstanbul: İletişim Yayınları): 303-367.

Taylor, Steven J. Robert Bogdan ve Marjorie L. DeVault (2016), Introduction to Qualitative Research Methods: A Guidebook and Resource, 4th Edition (United States of America: Wiley).

Trivitt, Julie R. ve Patrick J. Wolf (2011), "School Choice and the Branding of Catholic Schools", Education Finance and Policy, 6 (2): 202-245.

Turner, Bryan S. (2000), Statü (Ankara: Doruk Yayınları) (Çev. Kemal İnal).

Türk, H. Bahadır (2014), "Sihirden Nefret Eden Bir İlizyonist: Bourdieu, Gelenek ve İdeoloji", Çeğin, Güney, Emrah Göker, Alim Arlı ve Ümit Tatlıcan (Der.), Ocak ve Zanaat, 3. Baskı (İstanbul: İletişim Yayınları): 605-627.

Uca, Onur (2016), Türkiye'de Orta Sınıfın Fotoğrafı, Akışlar ve İlişkiler, Maddi Olmayan Emeğe Sahanın Eleştirisi (İstanbul: Nota Bene Yayınları).

Uysal, Ayşen ve Oğuz Topak (2013), Particiler Türkiye'de Partiler ve Sosyal Ağların İnşası, 2. Baskı (İstanbul: İletişim Yayınları).

Valenzuela, Rafael ve Nuria Codina (2014), "Habitus And Flow in Primary School Musical Practice: Relations Between Family Musical Cultural Capital, Optimal Experience And Music Participation", Music Education Research, 16 (4): 505-520.

Vincent, Carol ve Stephen J. Ball (2006), Childcare, Choice and Class Practices, Middle Class Parents and Their Childreen (New York: Routledge).

Wacquant, Loïc (2014), "Pierre Bourdieu: Hayatı, Eserleri ve Entelektüel Gelişimi", Çeğin, Güney, Emrah Göker, Alim Arlı ve Ümit Tatlıcan (Der.), Ocak ve Zanaat, 3. Baskı (İstanbul: İletişim Yayınları) (Çev. Ümit Tatlıcan): 53-77.

Warde, Alan (2006), "Cultural Capital and The Place of Sport", Cultural Trends, 15 (2-3): 107-122.

Weber, Max (2012), Ekonomi ve Toplum, Cilt 2 (İstanbul: Yarın Yayınları) (Çev. Latif Boyacı).

5580 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu, Resmî Gazete, (Sayı: 26434, 14.02.2007).

KATILIMCI LİSTESİ

Katılımcı	**Eğitimi**	**Yaşı ve Mesleği**	**Hane Halkı Gelir Aralığı**
Sema	Üniversite	47, Turizmci	10.000 TL Altı
Berna	Üniversite	40, Akademisyen	10.000 TL-15.000 TL
Tülin	Üniversite	41, Yönetici	10.000 TL-15.000 TL
Aysel	Lise	36, Çalışmıyor	10.000 TL Altı
Fatma	Üniversite	40, Öğretmen	10.000 TL-15.000 TL
Gözde	Üniversite	43, Çalışmıyor	20.000 TL Üzeri
Eda	Üniversite	45, Doktor	15.000 TL-20.000 TL
Gül	Üniversite	43, Yönetici	15.000 TL Üzeri
Sibel	Üniversite	52, Diş Hekimi	-
Nursen	Lise	46, Memur	10.000 TL-15.000 TL
Sevgi	Üniversite	50, Memur	15.000 TL-20.000 TL
Buse	Üniversite	44, Yönetici	20.000 TL Üzeri
Ayşe	Üniversite	45, Yönetici	20.000 TL Üzeri
Sevda	Üniversite	47, Öğretmen	10.000 TL-15.000 TL
Esin	Üniversite	38, Avukat	10.000 TL-15.000 TL
Melek	Üniversite	44, Akademisyen	10.000 TL-15.000 TL
Gülsüm	Üniversite	39, Psikolog	10.000 TL-15.000 TL
Duygu	Üniversite	42, Akademisyen	10.000 TL-15.000 TL
Hilal	Üniversite	41, Avukat	20.000 TL Üzeri
Cengiz	Üniversite	48, Memur	10.000 TL Altı